

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра з японської філології на тему:
**«ВИКОРИСТАННЯ ЗООНІМІВ У ЯПОНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА
ПРИКАЗКАХ»**

Допущено до захисту:

" ____ " _____ року

студента групи МФяп 59-18

факультету сходознавства

освітньо-професійна програма:

Японська мова і література,

англійська мова та методика їх

викладання

за спеціальністю 035 Філологія

Курносова Віталія Ярославовича

Завідувач кафедри

східної філології

_____ Валігура О.Р.

Науковий керівник:

доцент, кандидат філологічних наук

Лихошерстова М.Ю.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ	
1.1 Фразеологізм як окрема мовна одиниця.....	7
1.2 Класифікація фразеологічних одиниць.....	8
Висновки до розділу 1	16
РОЗДІЛ 2. МІСЦЕ ЗООНІМІВ У ЯПОНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ	
2.1 Паремії – приказки та прислів'я у японській мові.....	18
2.2 Використання зоонімів у японських приказках та прислів'ях.....	25
2.3 Паремійні одиниці, пов'язані з образами тварин системи знаків зодіаку...33	
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗООНІМІВ В ЯПОНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ	
3.1 Аналіз зоонімів в японських пареміях.....	41
Висновки до розділу 3	60
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	63
РЕЗЮМЕ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ.....	68

ВСТУП

Мовна картина світу формується народом завдяки цілому комплексу факторів: географічних, історичних, культурних, релігійних, під впливом яких створюється й національна мовна особистість. У мові закріплено знаковим способом настанови й орієнтації, якими керується свідомо чи підсвідомо людина у своїй діяльності і згідно з якими оцінюються її якості, вчинки, тощо.

Фразеологія – це вербалізована частина системи стереотипних та прототипних уявлень та оцінок певного соціуму, позначених знаково, і якими керується людина у своїй діяльності.

О. О. Селіванова з цього приводу, до речі, відзначає, що у фразеології з покоління у покоління фіксується і передається, так би мовити, "генотип" народу, його моральноетичні, естетичні настанови, ціннісні орієнтації та пріоритети, стереотипи, культурні архетипи, міфи, ритуали тощо [38].

Тож фразеологія є не лише яскравим зображувальним засобом, а й невід'ємною частиною мови та культури, в якій відображено національний дух народу, що послуговується цією мовою і несе у собі цю культуру.

Національно-культурна інформація, яку зберігає фразеологія, є різнотипною, вона стосується різних рівнів (концептуального, вербального тощо). Національно-культурна інформація пов'язана з архаїчними міфологічними уявленнями, звичаями, ритуалами, традиціями господарювання, християнством та філософськими концепціями, що переважають у певній лінгвоспільноті. Фразеологія у мові як особливий пласт формування відповідних понять (мовних одиниць) віддавна привертає увагу мовознавців, оскільки у фразеологічному фонді народно-сій мови зберігає та передає свою мудрість, етнокультурне світобачення тощо. Вже не одне покоління лінгвістів працює над цією особливою підсистемою у системі мови. Зокрема, питання теорії фразеології та класифікації фразеологічних одиниць ставали об'єктом досліджень В. В. Виноградова, О. О. Селіванової, Я. А. Барана, В. А. Папіш, А. М. Куртсейтова та інших мовознавців. У їхніх

працях доволі цілісно висвітлено можливі варіанти класифікацій фразеологізмів.

На матеріалі японської мови деякі проблеми фразеології досліджено у працях В. Л. Пирогова та С. А. Бикової, однак у наявних дослідженнях бракує уваги до особливостей класифікації фразеологічних одиниць саме на матеріалі японської мови, специфіка якої зумовлює внесення коректив у загальноприйнятій класифікації фразеологізмів.

Японське мовознавство не розглядає фразеологію як окрему лінгвістичну дисципліну, що, мабуть, пояснює факт відсутності в сучасній японській мові уніфікованого терміну “фразеологія”. Загалом спектр термінів, що віддзеркалюють поняття фразеологічної одиниці, є досить широким, наприклад, - *котовадзам*(*諺, ことわざ*, прислів'я; приказка; афоризм);

- *іінаравасія* (*言い習わし*, фразеологізм; сталий вислів);

- *каніюкул* (*慣用句*, ідіома; ідіоматичний вислів);

- *кодзіома; ід* (*故事・成語*, сталий вислів; ідіома);

- *йодзідзюкугол* (*四字熟語*, фразеологічні запозичення з давньокитайської мови, що складаються з 4-х ієрогліфів) тощо.

Дайдзі Сіраїсі (白石大二) є одним з найвідоміших дослідників японської фразеології який зібрав великий фактичний матеріал, але як відомо не узяв його теоретично достатньою мірою. [54].

Як відомо, фразеологізми виникають у національних мовах на основі такого образного представлення дійсності, яке відображає побутово-емпіричний, історичний або духовний досвід мовного колективу, пов'язаний з його культурними традиціями, оскільки суб'єкт номінації в мовній діяльності – це завжди суб'єкт національної культури. Але у випадку Японії ситуація є суттєво відмінною: багато японських фразеологізмів мають іншомовне, зокрема *китайське*ен-

ня дійсн, і на синхронічному рівні актуалізуються подвійно: у вигляді фонетично модифікованого (пристосованого до японської фонетичної та письмової норми) оригінального китайського вислову або у вигляді кальки, тобто дослівного його перекладу японською мовою [8; 9].

Наприклад: 以心伝心 (伝心 на синхро уїхїн-чуанїхїн / японською ishīn denshin) = 心を以って心に伝う (kokoro wo motte kokoro ni tsutaeru / японською ish“[Передавати думки] від серця до серця” (коли взаємна прихильність і ласка значно красномовніші за слова); 一長一短 (一短 давати ду уїчханг-уїдуан / японською itchō, ittan) = 一利あれば一害あり (ich`一害あり ду уїчханг-уїдуан / японською itchō, ittan) = ть і ласка значно красномовніші за слова); о японської фонетичної та письмової норми) оригінального китаї – в розмовній мові [8; 9]

Актуальність роботи визначається широким використанням фразеологізмів-зоонімів носіями сучасної японської мови. Історія взаємодії людини і тварини налічує тисячоліття, і форми проявів цієї взаємодії різноманітні і численні. Відносини «людина – тваринний світ», що розвиваються під впливом історичних, географічних і соціальних чинників, надають очевидний вплив на мову.

Об'єктом дослідження обрано групу стійких словосполучень фразеологічного характеру, в яких присутній компонент – зоонім, тобто найменування якої-небудь тварини або птаха.

Предметом – особливості прислів'їв та приказок з компонентом - зоонімом, а також їх безпосередній вплив на формквання літературної японської мови.

Метою даної роботи є дослідження окремих лексичних одиниць і як компонентів сталих виразів в японській мові. Завдання дослідження цієї дипломної роботи такі: здійснити збір та аналіз теоретичної інформації, що пов'язана із вивченням японських прислів'їв та приказок та дати порівняльний

аналіз фразеологізмів з компонентом – зоонімом в японській та в українській мові.

При написанні даної дипломної роботи було використано такі теоретичні методи дослідження, як аналіз наукових матеріалів, словників, книг, інтернет ресурсів присвячених японським прислів'ям та приказкам. Визначення найпопулярніших лексичних одиниць , особливих прислів'їв та приказок. Аналіз їх походження і значення , їх вплив на японську літературу. Структурно робота розділена на вступ, 3 розділи, висновки до кожного з них, загальні висновки, анотацію і списку використаної літератури.

У вступі наводиться актуальність даної магістерської роботи, предмет та об'єкт її дослідження, методи дослідження, до яких зверталися, а також цілі, поставлені перед написанням роботи.

Перший розділ присвячений поняттю фразеології в цілому. Фразеологія розглядається як мовне явище, притаманне кожній мові світу.

У другому розділі розглядається місце зоонімів у паронімах. Тут більш детально розглядаються праці відомих японознавців, що працювали з даною темою . Основна увага приділяється особливостям використання зоонімів у японських переміях. Роз'яснюється особливості використання зоонімів, а також більш детально розглядаються риси притаманні саме япономовному сегменту.

Третій розділ присвячений дослідженню використання зоонімів. Проводиться лінгвістичний аналіз більш ніж 130 японських прислів'їв та приказок.

У висновках наводяться основні тези щодо результатів аналізу теоретичної сторони питання та щодо проведеного дослідження.

Також дана дипломна робота містить резюме іноземною мовою, де зібрано основні тези та коротко наведено головні ствердження та припущення, до яких ми прийшли під час написання дипломної роботи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ

1.1 Фразеологізм як окрема мовна одиниця.

Термін фразеологія (від грецького *phrasis* – вираз, спосіб вираження, зворот і *logos* – слово, вчення) в сучасній українській мові, вживається принаймні в чотирьох значеннях: 1) розділ мовознавства, що вивчає фразеологічну систему мови; 2) сукупність фразеологізмів у мові; 3) своєрідні засоби вираження думки, притаманні певній соціальній групі, якомусь авторові, діалекту тощо; 4) сукупність пишномовних, нещирих висловів, позбавлених внутрішнього змісту [44].

Чималий шар у фразеологічному складі будь-якої мови становить зоофразеологія. Це пояснюється тим, що слова, які позначають фауну, належать до найдавніших шарів лексики. Відомо, що чим більший вік слова в мові, тим ширша його семантична структура.

Одну з підгруп першої групи становлять фразеологізми, до складу яких входять назви тварин. Одиниці цієї фразеотематичної групи дослідники називають по-різному: «фразеологічні одиниці з анімалістичним компонентом» [1], «фразеологічні одиниці із зоосемічним компонентом», «зоосемічна фразеологія» [47], «фразеологія живої природи», «зоосемічні фразеологічні одиниці» [24], «зоофразеологія» і «зоофразеологічні одиниці».

В усіх мовах можна зустріти фразеологічні одиниці й вільні словосполучення, що містять у своєму складі назви представників тваринного світу. Назви тварин надають багатий матеріал для аналізу з точки зору конотативних значень, так як практично кожне несе в собі емоційну оцінку, яка лягає в основу метафізичного переносу. Зооніми, як і самі фразеологічні одиниці, є ґрунтом для розвитку образності нашої мови, вони також культивують нові мовні течії.

Фразеологічні одиниці в тексті виконують різноманітні функції, і серед них – характеризувальна (поряд із функцією лаконізації мовлення, прагматичною

тощо). Значення ідіоми і фраземи у багатьох випадках адекватно не можна передати одним словом, а лише реченням, інколи досить розгорнутим. О. Потебня зазначав, що зміст паремій ще складніший. Прислів'я вчений називає скороченням байки [57]. Процес “згущення думок” (за термінологією О. Потебні) притаманний усій фразеологічній системі.

Зусилля багатьох теоретиків-фразеологів скеровані на те, щоб виробити чіткі критерії відмежування фразеологічних явищ від нефразеологічних, щоб серед багатьох типів стійких словесних комплексів визначити об'єкт саме фразеології. Одні дослідники прагнуть охопити всі типи стійких лексичних сполук, інші вважають за обов'язкове виділяти із цього загалу специфічні звороти, з характерними лише їм структурними і семантичними ознаками.

1.2. Класифікація фразеологічних одиниць.

Фразеологізми – це стійкі сполучення слів, що не утворюються спонтанно у мовленні, а входять у нього як готові блоки з певними значеннями.

Свого часу видатний мовознавець В. В. Виноградов запропонував класифікувати фразеологізми на основі семантичної злитості або аналітичності компонентів. Подібну класифікацію спостерігаємо й у М. М. Шанського. Таку класифікацію, можна назвати класичною, і її без особливих ускладнень можна застосувати на матеріалі різних мов світу. Не є винятком у цьому сенсі і японська мова. Отже, відповідно до означеного критерію виділяють такі типи фразеологізмів:

1) фразеологічні зрощення – це неподільні, нерозкладні стійкі поєднання , ідіоми, що втратили мотивування свого значення, наприклад , お茶を濁す /о-чя-о нігосу/ викрутитися (буквально - мутити чай);

2) фразеологічні єдності – це такі стійкі поєднання слів, що зберегли прозору внутрішню форму, наприклад, 雀の涙 /судзуме-но намі- да/ як кіт наплакав (буквально - з горобину сльозу);

3) фразеологічні сполучення (сполуки) – сполучення слів із прямим та пе-

реносним значенням, наприклад, 頭を絞る /атама-о шібору/ ламати голову);

4) фразеологічні вислови – стійкі фрази з переосмисленим складом, наприклад, 青くなる /аоку нару/ побіліти (від страху); 案ずるより生むが易し/ андзуру-йорі уму-га ясусі/ Не такий страшний чорт, як його малюють, букв. Народжувати легше, ніж хвилюватися). [10 с. 559].

Фразеологічні зрощення, це сталі сполуки, зміст яких не можна зрозуміти зі значень окремих компонентів, що входять до складу фразеологічної одиниці; інакше кажучи, загальне значення усього вислову не є еквівалентним до конкретного лексичного значення його складових [11, с.80]. Наприклад, значення фразеологізму 猫を被る /неко-о кабуру/ *прикидатися* неможливо вивести зі значень слів, що входять до складу зрощення – 猫 /неко/ *кіт* і 被る /кабуру/ *вдягати*; вислів "одягати кота", вочевидь, не підкаже значення фразеологічної одиниці, аналогічно і значення фразеологічного зрощення 油を売る /абура-о уру/ *байдикувати* ми не зможемо вивести зі значень слів 油 /абура/ *олія* та 売る /уру/ *продавати*, тобто вислів 油を売る /абура-о уру/ є неподільним. Наведемо ще кілька прикладів фразеологічних зрощень у японській мові: 鼻の下が長い /хана-но шіта-га нагай/ *бабій* (букв. *Під носом довге*); 目の上の瘤 /ме-но уе-но кобу/ *встромляти палиці в колеса* (букв. *туля над оком*); 骨を折る /хоне-о ору/ *докладати всіх зусиль* (букв. *зламати кістку*); 羊頭狗肉 /йо:то:-куніку/ *оманлива зовнішність* (букв. *голова вівці, м'ясо собаки*); 胸に手を置く /муне-ніте-о оку/ *грунтовно обміркувати* (букв. *скласти руки на грудях*).

Фразеологічні зрощення за визначенням В. В. Виноградова, утворюють своєрідні синтаксично складені слова і виступають у ролі частин речення чи цілих речень [3, с. 29]. Групі фразеологічних єдностей – стійких сполук, зміст

яких певною мірою зумовлений значенням слів-компонентів [11, с. 80] – у японській мові також притаманні ознаки, характерні для відповідних груп інших мов: нерозкладне значення цих одиниць виникає внаслідок злиття значень окремих компонентів їхніх частин у єдиній узагальненій переносній семантиці цілого, а частини фразеологічної єдності можуть бути відділені одна від одної вставкою інших слів [3, с. 30]. Фразеологічні єдності, так само, як і фразеологічні зрощення, є неподільними і виражають єдине значення, але, на відміну від зрощень, це єдине значення мотивоване, похідне і виникло від злиття значень лексичних компонентів єдності [3, с. 30]: 壁訴訟 / кабесошьо:/ *невдоволене буркотіння* (букв. *скарга до стін*); 噛む馬はしまいまで噛む / каму ума ва шімай маде каму/ *горбатого могила виправить* (букв. *кінь, який кусається, кусатиметься вже до скону*); 烏の頭の白くなるまで / карасу-но кашірано шіроку нару маде/ *коли рак свисне* (букв. *коли голова ворони побіліє*); 川に水運ぶ / кава-ні мідзу хакобу/ *Сізіфова праця* (букв. *носити воду до річки*). Фразеологічні єдності, за визначенням В. В. Виноградова, є потенційними еквівалентами слів, що зближує їх із фразеологічними зрощеннями [3, с. 30]. Фразеологічні єдності ніби поглинають індивідуальність слова, хоча й не позбавляють його змісту [3, с. 31]: いい薬になる / ій курсурі ні нару/ *послугувати добрим уроком* (букв. *стати добрими ліками*); 言うも愚か / йу мо орока/ *слова зайві* (букв. *сказане нерозумне*). Фразеологічні сполучення, як відомо, є стійкими висловами, до складу яких входять слова і з фразеологічно зв'язаним, і з вільним значенням [11, с. 80]. Такі одиниці, вказує В. В. Виноградов, аналітичні і не є безумовними семантичними єдностями [3, с. 32]. В японській мові, як зрештою і в інших мовах світу, фразеологічні сполучення не мають омонімічних вільних словосполучень (на відміну від, приміром, фразеологічних єдностей) [5]: 勝利の美酒に酔う / шьо:рі-но бішю-ні йоу/ *сп'янути від перемоги*; 疑いを挟む / утагай-о хасаму/ *піддавати сумніву*. Як

бачимо, у наведених одиницях одне зі слів, що входять до фразеологічного сполучення, у своєму прямому значенні, одначе поєднане зі словами у переносному, метафоричному значенні, завдяки чому й утворюється фразеологізм. Наведемо ще кілька прикладів: 本音を吐く /хонне-о хаку/ *розкрити справжні наміри* (слово 本音 /хонне/ *справжні наміри* в ито у прямому значенні, слово 吐く /хаку/ *блювати* – у переносному); 腹を決める /хара-о кімеру/ *твердо вирішити* (слово 決める /кімеру/ *вирішити* в ито у прямому значенні, слово 腹 /хара/ *живіт* – у фразеологічно зв'язаному); 喧嘩を買っ /кенка-о кау/ *вв'язатися у бійку* (слово 喧嘩 /кенка/ *бійка* – у буквальному значенні, слово 買っ /кау/ *купувати* – у переносному). У фразеологічних сполученнях, зазначає В. В. Виноградов, синтаксичні зв'язки слів цілком відповідають нормам сучасного словосполучення, одначе відтворюються за традицією; тобто, фразеологічні словосполучення функціонують у живому спілкуванні як готові фразеологічні одиниці, які відтворюються, а не виникають у процесі мовлення [3, с. 33]. Остання група – група фразеологічних висловів, як відомо, містить у своєму складі стійкі звороти мови, які є семантично неподільними й у процесі мовлення відтворюються як сталі мовні одиниці, одначе складаються зі слів із вільним значенням [11, с. 80]. Лінгвісти зазначають, що за своєю семантикою і структурою такі одиниці нічим не відрізняються від вільних словосполучень, єдиною рисою, яка відрізняє їх від останніх, є те, що вони мають постійний готовий склад; при цьому характерною особливістю фразеологічних висловів є неможливість заміни компонентів цих висловів синонімічними паралелями. Вказані риси цілком притаманні і фразеологічним висловам японської мови, наприклад: 最後に笑う者がもっともよく笑う /сайго-ні варау моно га мотто йоку варау/ *найкраще сміється той, хто сміється останнім*; 黙っているのは承知のしるし /даматтеіру-но ва шьо:чі-но шіруші/ *мовчання – знак згоди*; 赤くなる /акаку нару/ *почервоніти*; 一

線を画する /іссен-о какусуру/ *провести межу*; 家を外にする /іе-о сото-ні суру/ *ночувати не вдома*; イニシアチブを取る /інішіачібу-о тору/ *взяти ініціативу*. Як бачимо, класифікація В. В. Виноградова цілком пристосована і до специфіки японської фразеології. Погодьмося, це дійсно надзвичайна наукова майстерність створити універсальну класифікацію, якій піддавалися б одиниці абсолютно різних мов світу.

Однак класифікацію фразеологізмів можна проводити і за іншими критеріями. Так, за формальною структурою фразеологізми зазвичай поділяють на дві групи: фразеологізми-речення та фразеологізми-словосполучення [2; 5; 7; 11; 12]. Однак особливістю японської мови є об'єднання слів у синтаксично не оформлені комплекси, тобто у складні одиниці, які не є складними словами, але не є і словосполученнями. За способом зв'язку японісти такі утворення називають зчепленнями (або ж словозчепленнями), а за характером утворення – зрощеними словосполученнями [1, с. 517; 8, с. 34]. У фразеології зчеплення представлені одиницями 四字熟語 /йоджіджюкуго/ – фразеологізмами, утвореними поєднанням чотирьох ієрогліфів [14]: 一石二鳥 /іссекі-нічьо:/ убити двох зайців одним пострілом; 公平無私 /ко:хей-муші/ неупередженість і безкорисливість; 諸行無常 /шьо:гьо:-муджьо:/ нема нічого незмінного. При цьому яскравою особливістю фразеологічних зчеплень 四字熟語 /йоджіджюкуго/ є те, що за своїм значенням вони можуть або бути подібними до прислів'їв, виражаючи повчання (напр., 創業守成 /со:гьо:-шьюсей/ здобути легше, ніж утримати); або зближуватися з ідіомами, виражаючи єдине фразеологічне поняття (напр., 白面書生 /хакумен-шьюсей/ зелена молодь); чи ж можуть позначати складені поняття неідіоматичного характеру (напр., 大願成就 /тайганджьо:джю/ здійснення бажань); або ж можуть за своїм значенням відповідати й лише одному слову (напр., 厚顔無恥 /ко:ган-мучі/ безсоромний). Отже, зважаючи на наявність у японській фразеології групи одиниць 四字熟語 /йоджіджю-

куго/ поділяємо фразеологізми японської мови за структурою на три групи:

1) фразеологізми-речення, напр., 夫婦喧嘩は犬も食 わぬ /фу:фу-генка ва іну мо кувану/ у чужі сімейні чвари краще свого носа не пхати;

2) фразеологізми-словосполучення, напр., 野に下る /я-ні кудару/ піти в опозицію;

3) фразеологізми-зчеплення, напр., 本末転倒 /хоммацу-тенто:/ сплутати головне і другорядне.

Отже, констатуємо, що класифікація фразеологічних одиниць за формальною структурою в японській мові має свої особливості.

Відомими, однак, є й інші класифікації фразеологічного фонду. Приміром, за походженням, як ми знаємо, фразеологізми також можна поділити на кілька груп. За цим критерієм зазвичай виділяють сталі вислови з народної мови, професіоналізми з образним значенням, фразеологізми-кальки та фразеологізми-запозичення, вислови з античної культури, біблеїзми, вислови відомих людей [11, с. 80-81]. Фразеологічний фонд японської мови загалом також піддається цій класифікації, однак з деякими застереженнями (приміром, очевидно, що в японській мові кількість біблеїзмів та висловів з античної культури з огляду на особливості історичного розвитку Японії є більш ніж скромною). З урахуванням цих особливостей пропонуємо таку класифікацію японських фразеологізмів за походженням:

1) сталі вислови з народної мови (побутового народного мовлення) – прислів'я і приказки, напр., 穴の空くほど /ана-но аку ходо/ свердлити поглядом дірки; 右の耳から左の耳 /мігі-но мімі-кара хідарі-но мімі/ в одне вухо влетіло, в інше вилетіло; 女房と畳は新しい方がよい /ньо:бо то татамі ва атарашій хо:-га йой/ жінка й татамі кращі, коли нові; 愚か者に福あり /орока-моно-ні фуку

арі/ дурням щастить; 酒は本心をあらわす /саке ва хоншін-о аравасу/ саке відкриває справжню сутність людини;

2) професіоналізми, які набули переносного значення, напр., 網を張る /амі-о хару/ розставити сіті; メートルを上げる /ме-тору-о агеру/ підвипити (букв. підняти метр); メスを入れる /месу-о іреру/ вирізати проблему з коренем (букв. вводити скальпель);

3) переклади з інших мов або запозичення фразеологізмів без перекладу, напр., 火のない所に煙は立たぬ /хі-но най то коро-ні кемурі ва татану/ немає диму без вогню; 火に油を注ぐ /хі-ні абура-о сосогу/ підливати олії у вогонь; 光るもの必ずしも金ならず /хікару моно канарадзушімо кін нарадзу/ не все те золото, що блищить; 燕一羽で春にはならぬ /цубаме ічіва-де хару-ні ва нарану/ одна ластівка не робить весни; コギト・エルゴ・スム /когіто еруго суму/ я мислю, отже я існую (лат. cogito, ergo sum); 信言美ならず、美言信ならず /шінген бінарадзу, біген шіннарадзу/ правдиві слова негарні, гарні слова неправдиві (кит. 美言不信、信言不美);

4) вислови з античної культури (таких фразеологізмів, нагадаємо, у японській мові з історичних причин значно менше, ніж у європейських мовах), напр., ダモクレスの剣 /дамокуресу-но кен/ дамоклів меч; ゴルデイオスの結び目 /горудиосу-но мусубіме/ гордіїв вузол;

5) вислови з релігійно-філософської доктрини, здебільшого з конфуціанства й даосизму, набагато рідше – біблеїзми, напр., 己の欲せざる所を人に施す勿れ /оноре-но хосседзару то коро-о хіто-ні ходокосу накаре/ не роби іншим того, чого не бажаєш собі (конфуціанський вислів); 砂上に楼閣を築く /сadjьо:-

ні ро:каку-о кідзуку/ будувати замки на піску (біблеїзм); 千里の道も一歩より起
 ころ /сенрі-но мічі мо іппо йорі окуру/ і шлях у тисячу рі починається з першо-
 го кроку (даосистський вислів); 目には目を, 歯には歯を /ме-ніва ме-о, ха-ніва
 ха-о/ око за око, зуб за зуб (біблеїзм); 薔薇に棘あり /бара-ні тоге арі/ троянда
 має колючки (конфуціанський вислів); 茨の冠 /ібара-но каммури/ тер- новий ві-
 нок (біблеїзм);

б) вислови відомих людей (афоризми, цитати), на- пр., 過ちては改むるに
 憚ること勿れ /аямачіте ва арата- муру-ні хабакару кото накаре/ зробивши по-
 милку, не бійся її виправити (давньокитайський поет Цюй Юань); 目は心の鏡 /
 ме ва кокоро-но кагамі/ очі – дзеркало душі (давньокитайський філософ Моцзі);
 目的の為には、手段を選ばず /мокутекі-но таме-ніва, шю- дан-ерабадзу/ мета
 виправдовує засоби (вислів зустрі- чається у працях Томаса Гоббса й Ніколо
 Макіавеллі).

Як бачимо, особливістю застосування означеної класифікації на матеріалі
 японської мови є те, що тут спостерігаємо більшу кількість запозичень із
 китайської мови порівняно з європейськими запозиченнями, що і зрозуміло; так
 само історичними причинами пояснюємо переважання серед фразеологізмів
 релігійної доктрини конфуціанських і даосистських висловів; зрештою якраз і
 останні нерозривно пов'язані з китайською мовою.

Висновки до розділу 1

Отже можемо сказати, що переважна більшість фразеологізмів походить з усної народної творчості. Це передусім прислів'я, приказки, примовки на зразок: Аби вмів робити, навчишся жити; Набрид гірше гіркої редьки. З народними звичаями пов'язані фразеологізми типу замовляти зуби, дати гарбуза, виносити сміття з хати.

Чимало влучних висловів з мовлення людей різних спеціальностей стали фразеологізмами внаслідок образного переосмислення: грати першу скрипку, з іншої опери (з мовлення артистів); куди голка туди й нитка (з мовлення шевців); де тонко, там і рветься (з мовлення ткачів); на ловця і звір біжить (з мовлення мисливців) тощо.

Фразеологізмами стали вислови античних часів (ахіллесова п'ята, альфа і омега, берегти як зіницю ока, авгієві стайні). До фразеологізмів належать також вислови з церковної літератури (випити чашу до дна, блудний син, стати притчею во язицех).

Фразеологічний фонд японської мови загалом також піддається цій класифікації однак з деякими застереженнями (приміром, очевидно, що в японській мові кількість біблеїзмів та висловів з античної культури з огляду на особливості історичного розвитку Японії є більш ніж скромною).

До чинників, що ускладнюють розуміння японської фразеології можна віднести:

- характер фразеологізмів як особливих словосполучень, зміст яких не є очевидним, тобто не вмотивований значенням окремих компонентів, що входять до їхнього складу. До цього слід додати чинник складності графічної форми і семантики, обумовлений характером ієрогліфічних знаків, за допомогою яких здійснюється письмова актуалізація японських фразеологізмів.;

- складність розуміння японських фразеологізмів обумовлена специфікою культурних, історичних та соціальних реалій, що знаходяться в основі їхньої смислової структури;

- відсутність вичерпних досліджень, як лінгвістичного, так і

екстралінгвістичного плану, присвячених питанням їхньої етимології, граматичної структури, частотності вживання, аналізу соціально-історичних умов формування, розвитку тощо.

РОЗДІЛ 2

МІСЦЕ ЗООНІМІВ У ЯПОНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ

2.1 Паремії - приказки та прислів'я у японській мові

Прислів'я та приказки в усі часи і в усіх народів і до нині є достовірним свідченням особливостей формування національного менталітету, а не тільки прикраса мови, крилаті слова і влучні афоризми. У найбільш загальному розумінні менталітет характеризується такими чинниками, як духовний настрій, світосприйняття, що визначають національні особливості народу і його культуру.

Японські прислів'я і приказки несуть на собі відбиток тисячолітньої історії мудрості, відображеної в ієрогліфічних знаках, якими писали -

Конфуцій: 明日道を聞けば、夕に死すとも可なり (Ashita michi wo kikeba, yube ni shisu tomo ka nari) – «Той, хто усвідомив Шлях /вчення Дао/ вранці, може померати ввечері»;

Лаоцзи: 千里の行も一方より始まる (Sen ri no koo mo iproo yori hajimaru) – «Подорож довжиною в тисячу рі також починається з першого кроку»;

Мацуо Басьо: 物言-えば、唇寒し、秋の風 (Mono ieba, kuchibiru samushi, aki no kaze) – «Сказане слово холодить вуста, як осінній вітер»[68] та багато інших уславлених філософів і поетів, які вписали свої імена в історію загальнолюдської культури.

У японських прислів'ях знайшли відображення стародавні ритуали й традиції Країни Сходу Сонця (日出ずる国). Так, за легендою, на горі Цукуба у префектурі Ібаракі зазвичай влаштовувались розваги і забави молоді. Такі розваги, які супроводжувалися співами й танцями, називалися «утагакі» (歌垣), звідки й народилося відоме прислів'я 筑波山の歌垣に出て、妻問いのひとつもかからな いようでは、娘ではない (Tsukuba-yama no utagaki noni dete, tsumadoi no hitotsu mo kakaranai yoo de wa, onna de wa nai) – «Негодяща та

жінка, що не може знайти собі чоловіка під час утагакі на горі Цукуба».[68]

Любов до природи має у японців витончено романтичний характер. Особливо яскраво вона виявляється у спогляданні за весняним цвітінням сакури – японської вишні. Цей своєрідний та зворушливий ритуал своїм корінням сягає стародавніх часів. Естетичні та художні смаки японців нерозривно пов'язані із сакурою та її весняним цвітінням: – 花は半開を看、酒は微酔に飲む (Hana wa hankai wo mi, sake wa bisui ni nomu) – «Квіти прекрасні в бутонах, а sake, коли його п'ють маленькими ковтками»; – 花は折りたし梢は高し (Hana wa oritashi, kozue wa takashi) – «Хочеться зламати квітучу гілку сакури, але вона занадто високо»; – 深山の桜 (Miyama no sakura) – «Сакура в гірській ущелині» (прихована краса – чарівна жінка, про яку знають небагато людей). [68]

Система образної мови японських паремій є надзвичайно символічною. У ній втілені ті особисті риси, що притаманні Сходу як носію духовних цінностей на відміну від Заходу, який є взірцем матеріально-прагматичних стереотипів. Важливе місце в системі японської культури займають уявлення, що своїми коріннями пов'язані з духовно-ідеологічними алгоритмами ментального поля Китаю, яке пронизує жива течія Буддійської мудрості. До їх кола, безумовно, належить далекосхідна система знаків зодіака, зокрема відображена і в пареміях, підґрунтям якої є своєрідний „пантеон” звірів.

Ось декілька прикладів:

– 用いる時は鼠も寅になる (Mochiiru toki wa nezumi mo tora ni naru) – «Коли призначають [на посаду], тоді й миша стає тигром» (Коли нікчемній людині дають владу, то вона змінюється);

– 牛も千里馬も千里 (Ushi no senri, uma no senri) – буквально: «І віл – тисячу рі, і кінь – тисячу рі» (Віл долає відстань у тисячу рі повільніше за коня, але врешті-решт досягає поставленої мети, головне – кінцевий результат);

– 虎は死して皮を残し人は死して名を残す (Tora shishite kawa wo

nokoshi, hito shishite na wo nokosu) – буквально: «Тигр помирає – залишає шкіру, людина помирає – залишає ім'я»;

– 竜頭蛇尾 (Ryuutoo dabi) – букв.: «Голова дракона, хвіст змії» (успішний початок і ганебний кінець);

– 猿も木から落ちる (Saru mo ki kara ochiru) – букв.: «Мавпа теж падає з дерева» [68](Досвідчені також іноді помиляються) тощо.

В японських прислів'ях та приказкахдоить значне місце займай тема люданості. Японці вважали що справжній воїн повинен бути благородним, тому не дивно, що серед самурайського стану уміння складати вірші було ознакою особливої гідності, поряд із військовою мужністю. Багато хто з відомих японських військових героїв був одночасно й видатним поетом.

Ось окремі приклади прислів'їв, у яких відображена шляхетність самурая:

– 仇を恩で報ずる (Ada wo on de hozuru) – «Відповідай добром на зло»;

– 情けを知るが真の武士 (Nasake wo shiru ga makoto nobushi) – «Справжній воїн той, кому відоме милосердя»;

– 武士に二言なし (Bushii ni nigon nashi) – «Самурай не змінює сказаного» ;

– 武士の一言金鉄のごとし (Bushii no ichigon kintetsu no gotoshi) – «Слово самурая тверде, як сталь». [68]

Цікаве є трансформація у прислів'я тривіршів хайку для яких є особливою концентрація змісту та лаконічність форми.

Ось декілька прикладів такого переходу з поезії Мацуо Басьо:

– 我が物と思えば軽し笠の雪 (Wagamono to omoeba karushi kasa no yuki) ;

– «Сніг на солом'яному капелюсі стає легким, коли подумаєш, що він твій»;

– 世の中は三日見ぬ間の桜かな (Yo no naka wa mikka minuma no sakura kana) – «Три дні не виходив з дому, і раптом – увесь світ заповнив квіт сакури»;

– 孝行のしたい時分に親は無し (Kookoo no shitai jibun ni oya wa nashi) – «Захотів засвідчити своє шанування батькам, а вони вже померли». [68]

– Значне місце в японських прислів'ях займає тема кохання.

Чоловік, не здатний полюбити жінку, вважався «перлинною чашею без дна» 玉の杯底無 がごとし (Tama no sakazuki soko naki ga gotoshi). Японські жінки відігравали пасивну й другорядну роль у сімейних стосунках, завжди розраховуючи на захист і заступництво з боку чоловіків, що відображено у відповідних прислів'ях: – 男は松、女は藤 (Otoko wa matsu, onna wa fuji) – «Чоловік – смерека, жінка – гліцинія»; – 女は三界に家なし (Onna wa sangai ni ie nashi) – «Жінка у трьох світах не має [власного] будинку»; – 氏なくして、玉の輿 (Uji nakushite, tama no koshi) – «У дорогоцінному паланкіні може сидіти й жінка незнатного походження (роду)»[68].

Тема батьківської любові до дітей також знайшла своє відображення у прислів'ях:

– 子を持ったぬ人に子の可愛さは知れぬ (Ko wo mottanu hito ni ko no kawaisa wa shirenu) – «Що таке батьківська любов, можна зрозуміти, тільки народивши власну дитину»;

– 子を持って泣かぬ親はない (Ko wo motte nakanu oya wa nai) – «Немає таких батьків, щоб не плакали через своїх дітей»;

– 子故の闇に迷う (Ko yue no yami ni mayu) – «Через [любов] до своїх дітей батьки стають сліпими».

Починаючи з епохи Мейдзі (明治, 1868–1912) і до наших днів, серед мовних запозичень з країн Заходу, важливе місце займають «європейські» прислів'я, часто представлені біблеїзмами. Вони увійшли до всіх сучасних тлумачних та двомовних словників, що, очевидно, можна вважати ознакою певного поєднання культур Заходу і Сходу.

Ось декілька типових прикладів:

- 恋は盲目 (Koi wa momoku) – «Любов сліпа»;
- 習い性となる (Narai sei to naru) – «Звичка – друга натура»;
- 両極端は一致する – (Ryookyoku tan wa ichi-suru) – «Крайності збігаються»;
- 大山鳴動鼠一匹 (Taizan meido nezumi ippiki) – «Гора народила мишу»;
- 目には目を, 歯には歯を (Me ni wa me wo, ha ni wa ha wo) – «Око за око, зуб за зуб»;
- 溺れるものは藁をも掴む (Oboreru mono wa waga wo mo tsukamu) – «Потопаючий хапається за соломину»; [68]

В одному з найдавніших японських літописів “Кодзікі” (古事記) – “Записки про діла старовини” розповідається про те, як дівчина в образі фазана, покликана небесними богами передати доручення земним богам, не змогла повернутися на небо, що стало приводом для народження приказки “фазан-посильний” (雉の簸た頓 使い Kigishi no hidazukai), тобто посильний, який не повертається назад. Згідно з однією легендою “Кодзікі”, небесні божества, виконуючи настійну вимогу богині Аматерасу (легендарної праматері японського імператорського роду) та прагнучи звільнити Землю від влади Опо Куні Нусі (Великого Божественного Правителя Землі), доручили одному із синів великої богині підкорити Землю й наказали йому спуститися з небес, однак той незабаром повернувся, не витримавши людської розбещеності та безладдя, що там панували. Через деякий час на Землю було послано іншого сина богині на ім’я Аме-но Попі Камі, для того щоб підкорити “розбещених земних божеств”, однак замість того він увійшов у союз із Опо Куні Нусі, після чого зв’язок небесних божеств із ним перервався. Тоді через три роки марних чекань було вирішено відправити на Землю ще одного посланця, щоб

дізнатися, що трапилося з Аме-но Попі Камі, але і цього разу справа закінчилася невдачею, тому що той оженився на дочці Опо Куні Нусі. Вісім років небесні божества не отримували ніяких звісток із Землі. Після того було прийнято нове рішення – відправити туди дівчину Накі Ме у вигляді фазана-посильного, яка мала довідатися, що трапилося з Аме-но Попі Камі, та повернути його на небеса. Накі Ме опустилася на Землю й сіла біля порога будинку Амено Попі Камі, сказавши те, що їй наказали небесні божества. Однак слова її почув не Аме-но Попі Камі, а лиха жінка, яка порадила йому вбити пташину. Той послухався її поради і вбив дівчину стрілою для полювання на оленів, котру небесні божества дали йому перед тим, як відправити на Землю. Стріла, простромивши груди нещасної пташини, полетіла нагору, до самих небес, і опустилася біля ніг богині Аматерасу, яка відразу впізнала її по формі та слідах крові Накі Ме, що залишилися на оперенні. Розгнівана богиня метнула стрілу назад її власникові, загадавши, що якщо Амено Попі Камі не винний, то стріла його не вразить. Стріла, що повернулася, простромила груди Аме-но Попі Камі, який спав на своєму ліжку, і він помер. Звичайно, фазанпосильний не повернувся на небеса. Через деякий час на Землю послали наступного посланця, для того щоб завершити невиконану місію. Для цього був обраний Бог на ім'я Таке-Міка-Дуті-но-Камі, шостий син меча, яким Ідзанагі (бог-батько Аматерасу) вбив Божество Вогню. Він спустився на Землю і після тривалих переговорів з Опо Куні Нусі та його двома синами домігся поступок і одержав право керувати Земним царством, після чого повернувся на небеса, сповістивши небесних божеств про успішне виконання місії з “приборкання” Земного царства. Тоді богиня Аматерасу звернулася до сина, якого раніше сподівалася зробити правителем земних володінь, із проханням вирушити на Землю, але той відмовився, запропонувавши на цю роль народженого за той час свого сина Нінігі. Його пропозиція була прийнята, й Нінігі спустився на Землю. Серед його нащадків були всі перші божественні імператорські родини Японії. На основі цієї легенди і народилася приказка

“фазан посильний”, зміст якої зводиться до того, що не слід відправляти посланця самого, без супровідника, оскільки в такому випадку замість нього повернеться закривавлена смертельна стріла [Kojiki 1982, 489].

У середовищі придворної знаті періоду Хейан (794–1185) народилася популярна поетична форма “хікі-ута” (引き歌), у якій поєднується стиль старовинної поезії з елементами розмовної мови. Ці твори часто називали “витонченими прислів’ями”: – 往く水に数書く (Yuku mizu ni kazu kaku) [39] – “Писати цифри на воді, що тече”;

– 昨日の淵は、今日の瀬となる (Kino no fuchi wa, kyou no se to naru) [39 – “Учора глибока вода, сьогодні – мілина”;

– 桜は花に顕る (Sakura wa hana ni arawaru) [39] – “Сакура виділяється [серед інших дерев], коли цвіте” (Таланти людини розкриваються в діях). Багато поетичних перлин такого роду збереглися до наших днів і широко вживаються як прислів’я.

Перехід тривіршів хайку, для яких характерна особлива лаконічність форми й концентрація змісту, у прислів’я згодом набув характеру тенденції. Ось декілька прикладів такої трансформації з поезії Мацуо Басьо: – わが雪と思えば かるし傘の上 (Waga yuki to omoeba karoshi kasa no ue) [39] – “Сніг на парасольці стає легким, коли подумаєш, що він твій”;

– 世の中は三日見ぬ間の桜かな (Yo no naka wa mikka minuma no sakura kana) [39 – “Три дні не виходив з дому, і раптом – увесь світ заповнила квітуча сакура”; – 孝行のしたい時には親はなし (Koko no shitai toki niwa oya wa nashi) [39] – “Захотів засвідчити своє шанування батькам, а вони вже померли”.

У сучасній мовній практиці японців прислів’я посідають особливе місце. Щорічно в Японії виходять десятки нових за формою, обсягом та призначенням словників прислів’їв і приказок, починаючи з великих академічних і закінчуючи малими й мініатюрними популярними виданнями. Існує також шкільний,

обов'язковий для вивчення, паремійний мінімум. Мудре слово було і залишається споконвічною, абсолютною цінністю в системі культури жителів Японії. Мабуть, саме в цьому полягає головний ключ до розуміння їх національного характеру і тріумфального історичного злету.

2.2 Використання зоонімів у японських приказках та прислів'ях

Зооніми вивчали такі лінгвісти, як Кунін О.В., Виноградов В.В., Смирницький О.І. та ін. Всі вищевказані автори-дослідники вивчали цю групу слів, приділяючи увагу особливостям їх функціонування в системі мови. Проте огляд праць, присвячених функціонуванню зоосем у пареміях, переконує, що хоча світові наукові школи спеціально чи побіжно інтерпретували зооморфізми у фразеологічних одиницях, декодували їх смислове наповнення, проте вітчизняна наука спеціально не спрямовувала свої дослідницькі пошуки у цій царині, залишивши поза увагою зоосеми у японських прислів'ях та приказках. Отож, метою є – здійснити спробу аналізу способів, за допомогою яких виявляється національнокультурна своєрідність мовної особистості у фразеологічних одиницях, прислів'ях, приказках і текстах із зооморфічним компонентом країни Сходу Сонця. Японські зоосеми дуже різноманітні за своїм змістом і охоплюють всі сторони життя японського народу. Тварини є носіями певних якостей, і семантичні зміни ведуть до перенесення імен та розвитку вторинних значень. Зооморфізми в японській мові – це одна з універсальних тенденцій метафоризації, в результаті якої здійснюється перенесення найменувань тварин для позначення людей. Так, яструб в японській фразеології уособлює силу і мудрість тощо. У японській культурі за допомогою зоосем засуджуються або заохочуються ті ж якості, що і в інших культурах, хоча набір якостей, з якими асоціюється певний зоон, різний у різних мовах. У проведеному дослідженні розглянуто деякі характеристики мовної картини світу, фразеологізми з компонентом-зоосемою. На рівні значень прислів'їв відбивається знання норм моралі, типових життєвих ситуацій, стереотипів поведінки індивіда в суспільстві та життєвих істин. На рівні внутрішніх форм

фразеологізмів закріплюється знання про конкретні умовах вияву цих життєвих істин, пов'язаних із побутом, повсякденним життям, з безпосередньо спостережуваним людиною світом. У фразеологізмах, прислів'ях і приказках, крім когнітивних, можуть бути представлені географічні, культурні та соціальні характеристики соціуму.

Для аналізу ми залучили 61 японське прислів'я із компонентом зоосемою зі словника [三省堂故事ことわざ・慣用句 辞典 / 三省堂編修所 / 編 / 出版社名 : 三省堂 / 版年 : 1999 年 7 月]. Здійснивши спробу класифікації прислів'їв, ми обрали тематичний принцип, спираючись на приналежність ключових зооморфних образів-символів до різних категорій фауни, таким чином виокремивши такі групи прислів'їв:

- із зоосемами-тваринами;
- із зоосемами-комахами;
- із зоосемами-птахами;
- із зоосемами-рептиліями;
- із зоосемами-рибами.

Найчисленнішу групу складають прислів'я із зоосемами-тваринами – 32 зразки. Найуживанішими у цій групі є образи тигра, борсука, лисиці, собаки і мавпи.

Наприклад: Saru mo ki kara ochiru. 猿も木から落ちる。 – буквально Мавпа і та з дерева падає;

Ayaukikoto tora no o o fumu ga gotoshi. 危 うきこと虎の尾を踏むが如し。 – Все одно, що наступити тигрові на хвоста.

До наступної за чисельністю групи належать прислів'я із зоосемами-рептиліями, куди ми занесли і прислів'я з образом дракона. Ця група нараховує 12 зразків. У цій групі найширше представлені образи змії, жаби і черепахи. При тому, образ змії має переважно негативну семантику на противагу позитивній образу дракона.

Наприклад, Ryu no kumo o etaru ga gotoshi. 竜の雲を得たるがごとし。 –
букв. Як дракон у хмарах;

Ryuto dabi. 竜頭蛇尾。 – буквально Голова дракона, а хвіст змії.

Третю групу за чисельністю складають прислів'я, у яких фігурують образи птахів – 7 зразків. Цікавим є той факт, що переважно фігурують не назви певних представників птаства, а саме слово «птах».

Наприклад, Kuichou futokoro ni hairu. 窮鳥懐に入る。 – буквально Загнана пташка забивається (до людини) за пазуху.

Фігурує також зоосема «сокіл», яка має позитивну, і «горобець», який, відповідно, має негативну конотації.

Наприклад, Nou aru taka wa tsume o kakusu. 能ある鷹は爪を隠す。 –
буквально Сильний сокіл ховає кігті;

Suzume kaichuu ni itte hamaguri to naru. 雀海中に行つて蛤となる。 –
буквально Горобець заходить у море і перетворюється на молюска.

Наступна за частотністю – група із зоосемами комах. Таких зразків ми нарахували 6. З-посеред образів-символів – переважно «бджола» і «муха». На відміну від української традиції, бджола не ідеалізується:

Nakitsura ni hachi. 泣き面に蜂。 – буквально Заплакане лице і бджоли жалять.

Семантика образу мухи – негативна, як і в українських варіантах:

Atama no ue no hae o oe. 頭の上の蠅を追え。 – Зганяй мух зі своєї голови.

Як не дивно, але, попри географічні реалії (оточення країни водняним простором), найменшу групу становлять прислів'я із компонентом-рибою (молюсками тощо). Таких ми виявили лише 4 із 61 зразка. Незважаючи на те, що компонентний склад зоосем в українській та японській мовах досить схожий, існує чимало лексем, що використовуються виключно або переважно у фразеології однієї з мов: їжак (укр. – «З їжака не буде бика»), тай (яп. Kusatte

mo tai. 腐っても鯛。 – Хоч і несвіжий, але тай) тощо. Загалом же, як видно, у прислів'ях японців фігурують здебільшого образи неодомашнених представників фауни, що наводить на думку про перевагу землеробства над скотарством. Здійснивши спробу навести українські відповідники до японських прислів'їв із зоонімами, ми віднайшли лише 14 українських прислів'їв із зооморфними образами-символами, причому, в українських варіантах фігурують саме одомашнені тварини, наприклад:

Tsuki to suppon hodo no chigai da. 月と鼈ほどの違いだ – буквально Відрізняється, як місяць від черепахи. Український еквівалент – Схожий, як свиня на бика, тільки шерсть не така.

До 11 ж японських зразків українських відповідників нам віднайти не вдалось. На нашу думку, це зумовлено різницею в менталітеті.

Наприклад, Ebi de tai o tsuru. 海老で鯛を釣る。 – Ловити морського окуня на креветок (тобто, пожертвувати малим заради більшого).

В японській мові словом тай здавна було прийнято позначати риб окуневих порід, яких в Японії і сьогодні налічується понад 20 видів. Не буде перебільшенням сказати, що тай завжди була однією з найбільш значущих риб в японській культурі протягом усього її історії і відома ще з міфологічних часів.

Вперше окунь-тай зустрічається в міфологічному зводі «Кодзікі» («Записи про справи давнини», у відомому епізоді про «зміну занять». У ньому два брата – мисливець і рибалка, які вирішили освоїти ремесло один одного. В результаті брат-мисливець втратив чудовий гачок брата-рибалки, що привело його в пошуках гачка в Підводний палац. Потім послідували одруження на морській царівні і народження сина, поява якого зіграло, відповідно до японської історіографії, надзвичайно важливу роль для історії всього імператорського роду Японії, оскільки ця чудова дитина була одним із предків японських імператорів. Як відомо, наведений тут в настільки короткому викладі епізод насправді рясніє масою важливих і цікавих подробиць, але в світлі нашої проблематики важливий факт втрати гачка, який

потягла на морське дно саме риба-тай. По суті це було перша згадка окуня-тай в письмових японських джерелах. У перекладі Е. М. Пинус це згадка виглядало наступним чином: «І ось, морський бог всіх морських риб – з плавниками широкими, з плавниками вузькими – скликав-зібрав і запитав:« Чи немає риби, що взяла цей гачок?. І ось все, що риби сказали: «Нещодавно риба Тай скаржилася, що [у неї] в горлі колючка застрягла, і [вона] не може їсти. Тому, безумовно, це [риба] взяла, – так сказали. Тут пошукали в горлі у Тай, [а там] гачок виявився» [41]. Цей епізод став безумовно причиною цілого ланцюга знакових подій. При цьому звернемо увагу і на те, що цей епізод виявився і доленосним, у всякому разі, для брата-мисливця. Ймовірно, з тих пір так і повелося: риба-тай і магічне поняття «повороту долі» в японській народній традиції стали нероздільні. Цей взаємозв'язок зберігається до цих пір, і окунь-тай є тією «щасливою» рибою, яка, як вважають японці, обов'язково поверне долю на краще. Однак треба відразу відзначити, що риба-тай завдяки своєму чудесному дару завжди була промисловою рибою, яку з давніх-давен вживали в їжу. При цьому як би одночасно існувало два сприйняття риби-тай. З одного боку, це була високоякісна риба, яка ідеально підходить для приготування страви з сирої риби – сасімі, а з іншого боку, тай відводилася важлива обрядова роль, і навіть існував цілий ряд життєво важливих повір'їв, пов'язаних з цією рибою. У японському фольклорі збереглося досить багато підтверджень того, що тай шанувалася як «благородна» риба. Прекрасними ілюстраціями цієї думки можуть служити народні японські прислів'я, у всіх без винятку яких риба-тай розуміється як синонім самого кращого і гідного. Наприклад, коли хочуть глузливо помітити, що до чогось нікчемному раптом додалося щось вартісне (за принципом «дурневі випало щастя»), кажуть: «Івасі амиі-де тай га Какару» - «В мережі з селедкой- івасі потрапила риба -тай ». Попутно зауважимо, що риба івасі дуже часто в японських пареміях виступає в парі з рибою-тай, як багатозначний антонім: маленький-великий, бідний-багатий. Є й інше прислів'я: «Ебі-де тай-о цуру» – букв. «На креветку спіймали рибу-тай». Креветка-Ебі, як правило, буває дуже невеликого розміру, і часто дійсно

застосовується, як наживка при лові тай. Тут же Ебі розуміється як «незначна ціна», і прислів'я набуває такий сенс: «За безцінь придбали скарб». Сповнена сарказму наступна прислів'я. Її вживають, коли хочуть сказати, що хтось не дуже гідний набуває щось, з точки зору оточуючих, не відповідає його розуму, здібностям і до решти: «Арі га тай нара імомусі я кудзіра». Сенс її в наступному: «Ну, вже якщо мураха став рибою-тай, то чому ж зелену гусеницю не стати китом?!» [41]. Наведена вище прислів'я цікава глибиною закладеного в неї сенсу, а також містить ще й оригінальну гру слів, що дає ключ до розуміння образу риби-тай в японською народною традицією. Слова «мураха» і «риба-тай», з'єднані показником називного відмінка «га», все разом дають читання «арігатай», що є абсолютно самостійним словом японської мови зі значенням «благодатний, бажаний». Додамо також, що, на думку деяких японських вчених, фонетична близькість назви риби-тай і ряду «благо бажуючих» слів японської мови зіграла не останню роль в перетворенні риби-тай в стійкий символ щастя і процвітання. Наприклад, мова йде також про слово «медетай» зі значенням «радісний, щасливий» [41]. А в тому, що тай – це завжди, за будь-яких обставин, риба «щаслива», переконує ще одне прислів'я, для розуміння якої слід звернутися до стародавніх японським звичаєм. Прислів'я це досить популярне і звучить так: 腐つても 対策 «Кусатте мо тай» - «Хоч і протухла, але тай». На побутовому рівні її вживають при підкресленні вічної цінності чого-небудь або всепрощення кого-небудь, за принципом: «Погано надійшов, але ж талант!». Справа в тому, що завдяки своєму червоному забарвленню (хоча серед цих риб є чимало видів з темною, сіро-чорним забарвленням), риба-тай особливо під Новий рік набувала яскраво виражений «благобажаний» сенс. Червоний колір завжди вважався в Японії щасливим, що оберігає від хвороб. Таким чином, риба-тай здавна входила до складу святкових страв і підношень божествам. Разом з тим існували строгі правила, що визначають час, коли можна було їсти новорічну рибу-тай. Так, в ряді місць рибу-тай можна було їсти тільки на свято бога рибальства Ебісу, а саме 10 числа 1-го місяця [41]. Відомі випадки, коли двох зчеплених разом солоних риб-тай підносили богам, підвішуючи їх над

вогнищем або розкладаючи на домашньому вівтарі. Риби повинні були знаходитися на зазначених місцях строго до 1 червня, після чого обов'язково з'їдалися. Тільки чітке виконання цього правила гарантувало видужання хворих і захист здорових від всякого роду недуг [41]. Але, мабуть, самої дивовижною була традиція не їсти сиру новорічну рибу-тай до 20 січня [41]. Звичайно, риба до цього моменту вже починала псуватися, і з'являвся неприємний запах, але вона ще була придатна до вживання, правда, вже в смаженому вигляді. Саме з цього звичаю і народилася, на думку Токіті Масамідзу, прислів'я «Хоч і протухнула, але тай» [41]. Крім прислів'їв, яскраво відобразили ставлення японців до риби-тай і виникли як пряме відображення звичаїв і обрядів, пов'язаних з цією рибою, широкого поширення набули також численні народні прикмети, до яких японці здавна ставилися дуже серйозно. Так, наприклад, в преф. Тотігі вважалося щастям побачити рибу-тай уві сні, так як це означало довге життя. Для благополуччя породіллі і новонародженого, за повір'ями, існував в преф. Окаяма, потрібно було три дні після пологів є тільки рибу-тай. Цікаво, що в ряді місць в тій же префектурі, навпаки, існувала заборона на вживання саме риби-тай саме в перші три дні після пологів. Відомі випадки заборони на вживання риби-тай і в період робіт по посадці рису (преф. Акіта). Походження такого роду прийме і заборон не завжди вдається пояснити, однак, цілком очевидно, що метою їх часто була турбота про здоров'я і довголіття. Відомо, наприклад, що в преф. Хего саме з метою «закликання» здоров'я щорічно в серпні, коли проходило свято, під час якого діти, намалювавши рибу-тай і квіти гліцинії, обходили будинки, де в цей момент були хворі і немічні, і таким чином відганяли хвороби [32]. Цікаво, що уявлення про окуні, як про благопожелательной рибі, були пов'язані, перш за все, з синтоїзмом. Недарма в головному синтоїстському храмі Японії - храмі богині Сонця Аматерасу - Ісе дзингу в священній трапезі сушена риба-тай стоїть на другому місці, поступаючись першістю лише молюска-Авабі. При цьому рецепт приготування сушеної риби-тай, відомий ще з епохи Хейан (IX-XII ст.), Зберігається до цих пір. Також як незмінно і місце її приготування - острів Сінодзіма в затоці Ісе.

Там риба сушиться на спеціальних пристроях прямо на морському березі, природним шляхом вбираючи морське повітря і ніжачись на яскравому сонці. Приготована таким чином риба відома як омбетай [32]. Велике значення риби-тай і в синтоїстській святково-обрядової культури японців. Серед сучасних японських свят річного циклу знайдеться чимало таких, які прославляють цю рибу, закликаючи людей розраховувати на її прихильність.

Найвідоміший з них - Тай-мацурі, назва якого буквально якраз і означає «Свято риби-тай». Це свято проводиться щорічно в середині липня в префектурі Аїті. Його кульмінацією є поява на вулицях міста величезною об'ємної риби-тай, зробленої з тканини. Довжина цієї риби 20 метрів, а висота - 5 метрів. Риба всередині порожня, тому там без зусиль поміщається невеликий оркестр - флейти і барабани, а також величезна кількість дітей. У супроводі довгої святкової процесії, риба-тай за рахунок дитячих ніг пропливає по вулицях міста, бажаючи жителям здоров'я та процвітання. Потім вона направляється до моря, щоб на березі молити богів про майбутнє багатому улові і безпечному мореплавство [32]]. Очевидно, що у риби-тай було безліч причин стати в японській традиції носієм щастя і мати «свій власний цикл» прислів'їв і прийме. Згадуючи цю рибу, а також прибрати зображення риби-тай, зроблені з пап'є-маше і кераміки, а то і просто намальовані на листівці, японці просять вищі сили про здоров'я і довголіття, звертаються за допомогою в нелегкій рибальському працю та вірять, що червона рибка обов'язково буде оберігати тих, чия доля пов'язана з морем.

Порівняльне вивчення різних мовних картин світу дозволяє встановити спільні та відмінні риси в осягненні світу різними народами та відображенні цього світу у фразеологічних фондах, зіставити менталітет народів, що виявляється у фразеологізмах. При зіставленні японської і української мов можуть зустрічатися як подібні, так і діаметрально протилежні оцінки зооніма-компаранта. Неоднозначні якісні оцінки одного і того ж компонента в компаративних зворотах можуть зустрічатися і в межах однієї мови. Пояснити це можна, зокрема, семантичною розбіжністю одного або обох зіставляваних

компонентів у певних позиціях, що створює можливість їх антонімічної «омонімії». Цілий ряд паралелей, у яких спостерігається відмінність одного (рідше двох) зооморфічних компонентів плану вираження, можна провести між семантично адекватними фразеологічними одиницями української і японської мов: «У селі, де немає птахів, і летюча миша – птах» (яп.), «На безриб'ї і рак – риба» (укр.). Національна своєрідність ряду фразеологічних одиниць визначається тим, що структурно-семантична модель, за якою вони побудовані, не існує у мові-компараті. За пареміями стоїть багатовікова мудрість, досвід цілих поколінь, вони зберігають знання про світ і про людину в цьому світі, є, поряд з іншими формами культури, автобіографією народу, дзеркалом культури. Причому, досвід цей допускає винятки, що є однією з причин існування протилежних за значенням фразеологізмів. Проведений аналіз показує значну подібність уявлення про світ в українського та японського народів. Така подібність зумовлена загальними закономірностями розвитку людського буття, що дають єдиний досвід, єдине знання «правил життя». У цих мовах представлена традиційна метафора, побудована на зіставленні людини з твариною, та присутні реалії, концепти з національно специфічної забарвленням.

2.3 Паремійні одиниці, пов'язані з образами тварин системи знаків зодіаку

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **миші**:

Ne ni fushi tora ni okiru (букв. Лягати у [годину] миші /година миші за давньокитайською системою виміру часу відповідає приблизно періоду з 11-ї години вечора до 1-ї години ночі/, а вставати у [годину] тигра /година тигра відповідає приблизно періоду з 3-ї години ночі до 5-ї години ранку/) — коли людина дотримується встановлених правил, вона має добру вдачу; Nezumi ga shio wo hiku (букв. Миша бере крихітку солі — навіть якщо крадуть потрошку, врешті-решт розкрадають усе); Nezumi no yome iri (букв. Ввійти у сім'ю миші — довго вибирати, а вкінці піймати облизня);

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **бика**:

Ushi no toki ni wa kusaki mo nemuru (букв. У годину вола" сплять навіть трава й дерева — дотримання встановленого порядку речей має першорядне значення);

Ushi no tsuno wo hachi ga sasu (букв. Бджола (намагається) виправляти роги вола — марні, неефективні, безрезультатні дії);

Ushi ni hikarete Zenkoji mairi (букв. Віл привів до храму Дзенкодзі — дива трапляються у житті, або вийти на шлях віри несподіваним чином, або щасливий збіг обставин);

Ushi wa ushi zure uma wa uma zure (букв. Бики з биками, коні з конями — істоти схожі, одного виду зазвичай збираються разом; якщо вони роблять спільно якусь справу, то вона виходить набагато успішнішою);

Ushi mo senri uma mo senri (букв. І віл — тисячу рі, і кінь тисячу рі — віл може подолати відстань у тисячу рі повільніше за коня, але врешті-решт досягає поставленої мети, головне — кінцевий результат);

Gyuji wo toru (букв. Схопити бика за вуха — захопити владу, зайняти ключову позицію в об'єднанні, угрупованні, колективі);

Kangyujutó (букв. Бик пітніє, хата захаращена аж до півника на даху — про людину, яка має велику бібліотеку, що займає весь життєвий простір помешкання).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **тигра**:

Ichinichi no kei wa tora ni ari (букв. План дня — у годині тигра, тобто день треба планувати зранку, бажано у період з 3-ї до 5-ї години);

Tora no o wo futu (букв. Наступити тигру на хвіст — зробити щось дуже необачне й небезпечне);

Tora wo no ni hanatsu (букв. Пустити тигра у поле — дати владу або зброю людині, яка може скористатися ними на шкоду іншим);

Tora no i wo karu kitsune (букв. Лис, що запозичив славу тигра — про людину, яка користується авторитетом впливової особи задля власної користі);

Koketsu ni hairazunba koko wo ezu (букв. Не зайшовши до печери /лігвища/

тигра, не можна взяти його малят, тобто для того, щоб отримати щось цінне, треба йти на ризик);

Kasei wa tora yori mo takeshi (букв. Тиранство страшніше за тигра — політика тирана страшніша за тигра-людоїда).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **кролика**:

U no toki ame ni nuge (букв. У годи ну кролика” парасолю не відкривають, тобто не треба поспішати робити рі шучих дій без серйозного приводу);

Kabu wo tamorite usagi wo matsu (букв. Стерегти тень, чекаючи на зайця, тобто чекати на повторення несподіваного випадку");

Hajime wa shojo no gotoku ato wa datto no gotoshi (букв. Спочатку як скромна дівчина, а потім як заєць, що біжить стрімголов — у військовій справі спочатку присипляють пильність ворога, а потім починають активні дії).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **дракона**:

Ryuu ten ni noboru (букв. Дракон підніма ється у небо — згідно з конфуціанським ученням, філософ повинен зайня ти місце імператора, а герой при відповідних умовах має зробити подвиг).

Ryd no kumo wo uru gotoshi (букв. Так само як хмара для дракона — герой, який отримав нагоду, починає активно діяти);

Ryuko aiutsu (букв. Дракон і тигр вбивають один одного — дві суперницькі сили не можуть співіснувати);

Ryu no hige wo nade tora no o wo futu (букв. Гладити бороду дракона й наступати на хвіст тигра — дратувати дракона й тигра, тобто важити своїм життям),

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **змії**:

Hebi ni mikomareta kaeru (букв. Як жабка перед змією — бути переляканим і паралізованим при зу стрічі з чимось або кимсь дуже жахливим):

Yabu wo tsutsuite hebi wo dasu (букв. Бити по куцах і виганяти змій — робити зайві дії, які можуть викликати небажані небезпечні наслідки);

Ja no michi wa hebi (букв. Маленька змія знає дорогу великої змії — істоти, що належать до одного роду, добре розуміють одна одну);

Dasoku (букв. Ноги змії — домальовувати ноги змії, тобто робити щось зайве).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **коня**:

Uma no hone (букв. Кістки коня — людина, про яку ніхто нічого не знає, хто вона й звідки взялася);

Uma no mimi ni nenbutsu (букв. Буддійська молитва у вухо коня — абсолютно марні дії);

Uma ni wa nottemiyo hito niwa soetemiyo (букв. Коня треба приборкувати, а з людиною — порозумітися);

Takeuma ni muchi ikioi (букв. Бити батоном коня, який скаче — вдаватися до надмірних дій без явної необхідності);

Shyo wo intoseba mazu uma wo iyo (букв. Якщо хочеш підстрелити генерала, треба спочатку підстрелити його коня — плануючи зробити велику справу, треба починати з маленьких, від яких залежить її виконання);

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **вівці**:

Hitsuji wo ushinaite ryo wo oginai (букв. Загубити вівцю й потрапити у в'язницю — розпочати щось надмірно пізно);

Hitsuji wo motte ushi ni yasui (букв. По міняти вівцю на корову — придбати щось велике за рахунок малого);

Yoto wo kakete kaniku wo uru (букв. Вивісити голову барана, а продавати собачатину — обдурювати, видавати бажане за дійсне);

Taki boyo (букв. Багато стежин, загублена вівця, тобто важко шукати вівцю у пересіченій місцевості — теоретично зробити щось легко, але важко виконати практично);

Tosho no hitsuji (букв. Вівця на бойні — зустрітися з великою бідою й розгубитися).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **мавпи** :

Saru no ikikan (букв. Жива печінка мавпи — про того, хто збирався обдурити когось, а сам став жертвою обману);

Saru no shiriarai (букв. Мавпа, яка сміється з червоного заду іншої мавпи

— про того, хто не бачить власних вад);

Misaru, kikasaru, iwasaru (букв. Мавпа, яка не чує, не бачить і не розмовляє — про людину, яка діє, як їй вигідно);

Mokko ni shitekansu (букв. Корона — мавпі, тобто невідповідність форми змісту).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **птаха**:

Ashimoto kara tori ga tatsu (букв. Півень з-під ніг вискочив — про щось несподіване);

Tatsu toriato wo nigosazu (букв. Птиця, що злітає, воду не каламутить — людина, яка йде, має поводитися чемно);

Tobu tori wo otosu (букв. Підстрелити птаха, що летить — скинути когось у момент перебування на вершині слави);

Niwatori wo saku ni izukunzo gyoto wo mochiin (букв. Різати курку теслом м'ясника, тобто вдаватися до неадекватних засобів або дій),

Keikoo to naru mo guigo to naru nakare (букв. Краще бути дзьобом курки, ніж хвостом корови, тобто краще бути першим серед менших, ніж останнім серед перших);

Ryokin wa ki wo erande sumi (букв. Розумна /хороша/ птиця вибирає дерево для гнізда — розумна людина вибирає хазяїна, якому буде служити).

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **собаки**:

Inu no toboe (Собака гавкає здалеку — зла людина ховається у тінь й розповсюджує брехливі чутки),

Inu mo arukeba ba ni ataru (букв. Якщо собака бігає, він на тратить на палку — 1) безглузда поведінка призводить до нещастя; 2) активні дії приносять щастя);

Inu mo kuwanu (букв. Навіть собака не їсть — про нікчемну людину, яка нікому не потрібна);

Soka no inu (букв. Собака у жалобі — про апатичну, безініціативну людину);

Безеквівалентні паремійні одиниці, пов'язані з образом **кабана**:

Jūgatsu i-no hi ni mochi wo tabeba manbyō wo nozoku (букв. Якщо з'їсти моті /рисовий коржик/ у день кабана у жовтні, то можна вилікуватись від десяти тисяч недуг);

Inoshishi mo shichidai ni wa buta ni naru (букв. Через сім поколінь дикий кабан перетворюється на свійського — з часом все змінюється);

Chōtotsu mōshin (букв. Іти пробоем, як кабан — про людину, яка поводить себе нахабно й безцеремонно у досягненні своєї мети).

Висновки до розділу 2

Отже, з указанного вище можемо зробити кілька висновків. Насамперед зазначимо, що фразеологізм – це стійкі сполучення слів, що не утворюються спонтанно у мовленні, а входять у нього як готові блоки з певними значеннями. Японська фразеологія піддається класифікації на основі тих самих критеріїв, за якими класифікують фразеологічні системи інших (передусім європейських) мов – за злитістю компонентів, за формальною структурою, за походженням, за відображенням базових універсальних кодів культури. Проте, з іншого боку, застосування традиційних класифікацій на матеріалі японської фразеології вимагає внесення певних коректив у них з огляду на специфіку японської мови. Так, за структурою японські фразеологізми представлені не лише словосполученнями й реченнями, а і словозчепленнями; за походженням виділяємо окрему групу висловів релігійно-філософської доктрини, до якої входять не лише біблеїзми (як у фразеології європейських мов), а (більшою мірою) конфуціанські й даосистські вислови.

Як бачимо, особливістю застосування означеної класифікації на матеріалі японської мови є те, що тут спостерігаємо більшу кількість запозичень із китайської мови порівняно з європейськими запозиченнями, що і зрозуміло; так само історичними причинами пояснюємо переважання серед фразеологізмів релігійної доктрини конфуціанських і даосистських висловів; зрештою якраз і останні нерозривно пов'язані з китайською мовою.

Загальновідомо, що значна роль тварин у картині світу знаходить адекватне відображення в мовній картині. Тому представляється можливим досліджувати способи перекладу фразеологічних одиниць з зоонімами з іноземної мови на рідну. Фразеологічні одиниці з зоонімами є свого роду маркерами національного образу світу, який склався у свідомості тієї чи іншої етнічної спільноти. Вони містять деяку знакову символіку, пов'язану з сприйняттям образу тварини спільнотою.

Японські зоосеми дуже різноманітні за своїм змістом і охоплюють всі сторони життя японського народу. Тварини є носіями певних якостей, і

семантичні зміни ведуть до перенесення імен та розвитку вторинних значень. Зооморфізми в японській мові – це одна з універсальних тенденцій метафоризації, в результаті якої здійснюється перенесення найменувань тварин для позначення людей. Так, яструб в японській фразеології уособлює силу і мудрість тощо: У японській культурі за допомогою зоосем засуджуються або заохочуються ті ж якості, що і в інших культурах, хоча набір якостей, з якими асоціюється певний зоон, різний у різних мовах. У проведеному дослідженні розглянуто деякі характеристики мовної картини світу, фразеологізми з компонентом-зоосемою. На рівні значень прислів'їв відбивається знання стереотипів поведінки індивіда в суспільстві, норм моралі, життєвих істин і типових життєвих ситуацій. На рівні внутрішніх форм фразеологізмів закріплюється знання про конкретні умови вияву цих життєвих істин, пов'язаних із побутом, повсякденним життям, з безпосередньо спостережуваним людиною світом. У фразеологізмах, прислів'ях і приказках, крім когнітивних, можуть бути представлені культурні, соціальні, географічні характеристики соціуму.

РОЗДІЛ 3

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗООНІМІВ В ЯПОНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ

3.1 Аналіз зоонімів в японських пареміях

Фразеологічні одиниці заповнюють лакуни в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити найменування пізнаних людиною (нових) сторін дійсності, і в багатьох випадках є єдиними позначеннями предметів, властивостей, процесів, станів, ситуацій і т.д. Утворення фразеологізмів послаблює протиріччя між потребами мислення і обмеженими лексичними ресурсами мови. У тих же випадках, коли у фразеологізмі є лексичний синонім, вони зазвичай розрізняються в стилістичному відношенні. Фразеологія – це скарбниця мови. У фразеологізмах знаходить відображення історія народу, своєрідність його культури та побуту. Фразеологізми часто носять яскраво національний характер. Поряд з чисто національними фразеологізмами в японській фразеології є багато інтернаціональних фразеологізмів. Японський фразеологічний фонд – складний конгломерат споконвічних і запозичених фразеологізмів з явним переважанням перших. У деяких фразеологізмах зберігаються архаїчні елементи – представники попередніх епох.

Так як переважна більшість фразеологізмів пов'язана з людиною, з різноманітними сферами його діяльності, в утворенні величезну роль відіграє людський фактор. Фактор адресата є найважливішим елементом комунікації. Крім того, людина прагне наділити об'єкти зовнішнього світу, в тому числі й неживі людськими рисами .

Важливим елементом, як і інші лексичні одиниці, у побудові публіцистичного тексту є фразеологізми, тому що вони виконують інформаційну та експресивну функції.

В усіх мовах можна зустріти фразеологізми й вільні словосполучення, що містять у своєму складі назви представників тваринного світу – зооніми. Зооніми надають багатий матеріал для аналізу з точки зору конотативних

значень, так як практично кожне несе крім номінативного значення, емоційно-оцінну інформацію, яка лягає в основу метафоричного переносу.

До чинників, що ускладнюють розуміння японської фразеології можна віднести, по-перше, чинник семантики та складності графічної форми, зумовлений характером ієрогліфічних знаків, за допомогою яких відбувається письмова актуалізація японської фразеології. Сюди ж належить сам характер фразеологізмів як особливих словосполучень, який є не вмотивованим окремими компонентами що входять до їхнього складу, тобто зміст яких не є очевидним. По-друге, складність розуміння японської фразеології зумовлена специфікою соціальних, історичних та культурних реалій, що є в основі їх смислової структури. По-третє, відсутні вичерпні дослідження як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного плану, котрі присвячені питанням їх етимології, граматичної структури, частотності вживання, аналізу соціально-історичних умов формування, розвитку тощо. Японське мовознавство не розглядає фразеологію як окрему лінгвістичну дисципліну, що, мабуть, пояснює факт відсутності в сучасній японській мові уніфікованого терміну “фразеологія”. Загалом спектр термінів, що віддзеркалюють поняття фразеологічної одиниці, є досить широким, наприклад, іінаравасі (言い習わし, фразеологізм; сталий вислів), йодзідзюкуго (四字熟語, фразеологічні запозичення з давньокитайської мови, що складаються з 4-х ієрогліфів), канйоку (慣用句, ідіома; ідіоматичний вислів), котовадза (諺, ことわざ, прислів'я; приказка; афоризм), кодзі-сейго (故事・成語, сталий вислів; ідіома) тощо.

Система фразеології сучасної японської мови являє собою складне етнолінгвокультурологічне явище і є значною мірою кумулятивним продуктом тривалого історичного розвитку. З погляду компонентного складу вона, як і лексика сучасної японської мови зазнає такої ж структуризації, а саме – складається з трьох основних пластів: канго (漢語, фразеологія, репрезентована

китаїзмами, запозиченими переважно у період IV–X століття) гайрайго (外来, фразеологія, запозичена у новий та новітній часи) та ваго (和語, відвічна, власне японська фразеологія, основа якої почала складатися ще до IV століття, тобто до періоду тотального впровадження в Японії китайської мови).

У метафоричному перенесенні назв тварин на людину найбільш наочно проявляється різний відносин народів до тварин. Підстави для метафоричного перенесення можуть бути різними, наприклад, схожість названого об'єкта, предмета або людини з будь-яким тварином за зовнішнім виглядом, характерною діям або особливостям поведінки, наприклад, хитрості, працьовитості, боягузтву, спритності, сміливості, сили, тощо. Розглянемо деякі, з багатьох фразеологізмів, які мають компонент зооніму.

Прислів'я в усі віки та у всіх народів були й залишаються не тільки прикрасою мови, крилатими словами і влучним афоризмами, а й достовірним свідченням способу організації менталітету. Особливий ступінь узагальнення та концентрації думки, її специфічний алгоритм – ось лише деякі ознаки прислів'їв (приказок), що завжди є повчальними за характером висновками. У підтекстах їхньої очевидної суті прихована колосальна робота думки багатьох поколінь людей, що століттями накопичували емпіричний досвід спостереження за різноманітними життєвими ситуаціями. Прислів'я, або паремії, є джерелами життєвої мудрості, що формують моральні, етичні та поведінкові стереотипи людей, разом з тим висвітлюючи тіньові сторони буття, надаючи йому теплоти і яскравості. Безперечно, повсякденна мова завдяки прислів'ям стає емоційно збагаченою. Прислів'я і приказки – поезія мудрості, безцінні перлини вищої життєвої правди, що є складовою частиною культур народів Сходу і Заходу.

Проаналізуємо їх:

犬も歩けば棒にあたる

Inu mo arukeba bō ni ataru – Собака також натрапляє на палицю під час ходьби.

Укр. Шлях та не тернистий

Означає життя повне нещасть, перешкод, тяжких переживань; «йти тернистим шляхом» - наражатися на небезбеку

Раніше він використовувався у поганому значенні.

飼い犬に手をかまれる

Kaïnu ni te o kama reru – *Бути вкушеним собакою.* (тлумачення - Бути зрадженим другом).

犬猿の仲

Ken'en no naka – Як собака з мавпою. (тлумачення - Товаришувати як кіт із собакою) - погані стосунки.

犬が西向きや尾は東

Inu ga nishimu kyao ha higashi – Собака на схід спрямована, то хвіст на схід.

Укр. Коли ворона тягне, її хвіст слідує.

犬に論語

Inu ni rongo – Собака для собаки.

Незалежно від того, наскільки блискуче вчення ви кажете, невігласи не розуміють. Точно так само, як даремно чи ні.

Означає, що близька людина зраджує. Існує інший спосіб сказати : 「手飼いの犬に手を食われる」

Te kai no inu ni te o kuwa reru

「手飼いの犬に足を食われる」

Te kai no inu ni ashi o kuwa reru'

猿も木から落ちる

Sarumokikaraochiru – Мавпа також падає з дерева.

Означає, що незалежно від того, наскільки добре ви знаходитесь на цьому шляху, іноді ви можете зазнати невдачі. Навіть мавпа, відома як власник дерева, піднімається, іноді падає з дерев.

木から落ちた猿

Kikaraochitasaru – Мавпа, яка впала з дерева.

Означає стан, де ви втрачаєте правду і не знаєте, що робити.

Мавпа, яка може швидко рухатися на дереві, виходить з того факту, що, якщо вона випадково випаде з дерева, вона не може рухатися. У "прислів'ях" того ж значення існують "риба, що залишає воду".

猿に烏帽子 (えぼし)

Sarunieboshi (e boshi) – Капелюх (ебоші) до мавпи.

Означає одягати одяг і мати поведінку, які не відповідають особистості.

猿の水練

Sarunosuiren – Мавпа, яка плаває.

Означає щось абсолютно неможливе. Якщо ви продовжуватимете "魚の木登り" після цього "висловлювання", воно стає "приказкою", що вказує на неправильні речі або абсолютно протилежні дії.

猿の人まね

Saru no hitomane – Мавпа походить на людину.

Означає невдалу імітацію без власних думок.

捕らぬ狸の皮算用

Toranu tanuki no kawazan'yō – Рахувати шкіру єнотів перед тим як їх спіймали.

Укр. Не діли шкуру невбитого медведя.

Планувати заздалегідь розподіляючи те, чого ще немає; розпоряджатись чимсь ще не досягнутим; планувати відповідно до того, що ви не знаєте, чи можете ви його отримати чи ні.

狸寝入り

Tanuki neiri – Прикинувся заснувши.

Означає брехати або обдурювати.

都合の悪いときなどに、わざと寝たふりをする事。

Означає прикинься, що ти спав належним чином, наприклад, коли це незручно.

狸が人に化かされる

Tanuki ga hito ni bakasa reru – Люди змучують єнота.

Означає оманливу спокусу. Бути обманутим, щоб спробувати обманути.

狐と狸の化かし合い

Kitsune to tanuki no bakashi ai – Непорозуміння лисиці та єнота.

Означає обманювати один одного.

同じ穴の狸

Onaji ana no tanuki – Єнот цього ж отвору.

(У більшості випадків використовуйте його, коли говорите про поганого хлопця). Єнот, який не може копати діру, походить від барсуків, які добре копаються і іноді живуть разом. "Притчі" того ж значення включають "「むじな」 тієї ж діри" і "лисиця однієї діри". До речі, 「むじな」, вказує на борсука в іншому імені або регіоні в залежності від регіону.

立つ鳥あとを濁さず

Tatsutori ato o nigosazu – Постійні пташині стежки не затьмарені.

Якщо ви вийдете з місця, ви повинні прибрати за собою різні речі.

能ある鷹（タカ）は爪を隠す

Nō aru taka (Taka) wa tsumewokakusu – Ніякий яструб не ховає кігті.

Власник відмінної здатності не показує його іншим. "глибока річка тече спокійно", "миші, що ловлять котів, приховують цвяхи" також є "приказками" такого ж значення.

鳩に豆鉄砲

Hatonimamedepō – Бобові гармати.

突然の昇進の発表で、彼、鳩が豆鉄砲を食らったような顔をしていたよ

У раптовому оголошенні про заохочення він виглядав так, як голуб з'їв пістолет для бобів.

Існує більше виразів, що "голуб отримав бобові гармати" (「鳩が豆鉄砲をくらったような」).

鶴の一声

Tsuru no hitokoe – Встановити закон.

Хоча ми і спілкуємось із великою кількістю людей, але це вирішується відразу ж словом більшої людини.

カモがネギをしょってくる

Kamo ga negi o shotte kuru – Маленька качка приносить цибулю. Означає бути частиною чогось.

負け犬

makeinu – Невдаха.

負け犬の遠吠え

Make inu no touboe – Виття загублених собак, що означає те, що невдахи мають великий рот.

猫に小判

Neko ni koban – Давати коту гроші. Означає не кидатися перлами перед кимось.

猫も杓子も

nekomo shakushimo – Котяча дівчина. Мається на увазі кожен.

猫の手も借りたい

neko no te mo karitai – Хотіти зайняти навіть лапу кішки . Означає дуже зайняту людину яка потребує будь-якої допомоги.

*猫の額= neko no hitai – Лоб kota. Означає вузький простір.

猫ばば / ネコババ= nekobaba – кішка або стара кішка жінка. Означає сховати гроші або речі які ви знайшли або побачили в таємниці.

猫をかぶる= neko wo kaburu Означає прикинутися невинним / накласти на невинність / приховати когти (погана сторона)

*猫なで声

nekonadegoe – Запозичений кіт. Означає дуже тиху людину на відміну від звичайної поведінки.

猫かわいがりする

Nekokawaigari suru – Означає подумати на когось.

猫舌

nekojita – Котячий язик. Означає не могли їсти гарячу їжу.

豚に真珠

Buta ni shinju – Дати перлини свині. Означає не кидати перлів перед свинями.

ブタ箱

Buta-bako – Свиняча коробка. Означає тюрму або заточення. Наприклад :
そんなことをしたらブタ箱行きだ。(Sonna koto wo shitara butabako ikita.)
Якщо ти будеш робити такі речі, тебе посадять до в'язниці..

馬が合う

uma ga au – Коні підходять. Означає спілкуватися з кимось.

馬が合わない

uma ga awanai – Коні не збігаються. Означає не спілкуватися.

馬の骨

uma no hone – Кістка коня.

Означає людина з сумнівним походженням. Наприклад: どの馬の骨かもわからない (doko no uma no hone kamo wakaranai) Ми не знаємо звідки ця людина прийшла.

そんなどこの馬の骨かもわからないやつにうちの娘は嫁に行かせん!
(Sonna doko no uma no hone kamo wakaranai yatsu ni uchi no musume wa yome ni ikasen!) . Я не дам своїй доньці вийти заміж за хлопця, якого я навіть не знаю.

天高く馬肥ゆる秋

entakaku uma kouyuu aki – Осінь з небом ясна і синя, а коні виростають міцними. Це означає, що восени – прекрасний сезон, бо небо ясне і синє, і ми маємо більше апетиту. Наприклад: 「マギーまだ食べるの? 」 (“Maggie mada taberu no?) Ти все ще хочеш поїсти?

馬の耳に念仏

Uma no mimi ni nenbutsu – Буддистські пісні коням у вуха. Як вода з поверхні качки. Означає небажання слухати чужу пораду або пропозицію.

じゃじゃ馬

jauma – Рухливі коні. Означає бунтівні жінки (по відношенню до інших, людей старшого ніж вони рангу).

当て馬

ateuma – Зупинка, щоб перевірити, чи є кобила в спеку. У бізнесі означає пропозицію або попередні переговори які використовуються для визначення того, що насправді думає інша сторона

馬車馬

bashauma – Тренерський кінь. Робоча конячка.

Наприклад: 馬車馬の様に働く (Bashauma no you ni hataraku) означає пахати як кінь.

馬子にも衣装

Mago nimo ishō – Навіть водій виглядав би добре в гарному одязі. Будь-хто може виглядати добре з гарним одягом. Одяг робить чоловіка. / Тонкі пір'я роблять прекрасну птицю.

牛に引かれて善光寺参り

Ushi ni hikarete zenkouji mairi – Витягнути корову , і вести до Ценкойджі (ім'я храму). Бути на чолі випадково, слідкуючи за кимось.

食べてすぐに寝ると牛になる

Tabete sugu ni neru to ushi ni naru – Якщо ляжете спати після того як поїли, станете коровою.

Означає щоб привести щось / кудись гарне випадково, дотримуючись когось.

食べてすぐに寝ると牛になる

Tabete sugu ni neru to ushi ni naru – Якщо ви будете спати відразу після їжі, ви станете коровою.

Це може бути тому, що це погано або неефективно для травлення.

狐につままれたような顔

Kitsune ni tumamareta you na kao – Зіткнувшись обличчям з лисицею. Означає дивитися або відчувати здивування.

狐の嫁入り

Kitsune no yomeiri – Весілля лисиці. Означає сонячний душ (коли падає дощ, а сонце світить).

キツネ色

Kitsune iro – Колір лисиці.

Наприклад: 肉をキツネ色になるまで焼いて下さい。

Niku wo kitsune iro ni yaite kudasai. – Підсмажте до золотисто-коричневого кольору.

二兎を追う者は一兎も得ず

Nito wo ou mono wa itto mo ezu – Ті, хто переслідує двох зайців, не отримують жодного кролика.

ネズミ算式に増える

Nezumisan shiki ni fueru – Означає зростати експоненціально, щоб розмножуватися, як щури.

袋のネズミ

fukuro no nezumi – Миша(щур) у сумці. Означає бути у пастці, нікуди втекти.

ネズミ捕り

nezumi tori – Мишача пастка.

Означає поліцейську засідку. Наприклад 今、あそこの大通りでネズミ捕りをしているから気をつけて。

Ima soko no oodoori de nezumitori wo shiteiru kara ki wo tsukete. – Будьте обережні, поліція зараз створює пастку на цій великій вулиці.

男はみんな狼だ

Otoko wa minna ookami da. – Всі хлопці — вовки.

送りオオカミ

Okuri ookami – Означає, вовка в шкурі вівці.

狼少年 / オオカミ少年

Ookami shounen – Вовченя. З оповідання Есоп "Хлопчик, що кричав вовку".

Наприклад: そんなに嘘ばかりつくとオオカミ少年みたいに誰も信じてくれなくなるよ。

Sonnani uso bakari tsukuto “Ookami shounen” mitai ni dare mo shinjite kurenaku naruyo. – Якщо ви завжди брешете, то вам ніхто більше не повірить.

虎穴に入らずんば虎子を得ず

koketsu ni hairazunba koji wo ezu – Означає, що нічого не вдалося, нічого не виграли (Нічого не ризикнули, нічого не виграли.)

虎の威を借る狐

Tora no i wo karu kitsune – Лисиця у шкурі тигра. Означає осел в львівській шкірі / бути під владою когось потужного.

虎の子

Tora no ko – Тигрєня. Означає щось дорогоцінне, гроші або щось дорогоцінне, про що ви б дбали.

虎の巻

Tora no taki – Свиток тигра. Означає навчальний посібник для вчителя, книга з вирішення, біблія для певного предмету.

いたちごっこ

itachigokko – Грати лайку.

Означає порочне коло.

蛇の道は蛇

Ja no michi wa hebi – (маленька) змія знає траншею, де йде велика змія

Означає вовк знає, що думає дикий звір. / Встановити злодія, щоб спіймати злодія.

*蛇の生殺し

Hebi no namagoroshi – Вбити змію на півдорозі.

Означає залишити когось в невизначеному стані.

蛇足

Dasoku – Зміїні ноги.

Означає зробити непотрібне доповнення, зайве

藪をつついて蛇を出す

Yabu wo tsutuite hebi wo dasu – Щоб змії вийшов з куща, натискаючи кущ.

Означає зробити щось непотрібне і в кінцевому підсумку виникнути неприємності. (Нехай сплячий собака лежить. / Не гніздись гніздечком шершня.) Наприклад マギー先生に宿題が多いと文句を言いに行ったら逆にヤブヘビで宿題が倍になった (Maggie sensei ni shukudai ga ooi to monku wo iini ittara gyaku ni yabuhebi de shukudai ga bai ni natta.) Я пішов до Мэггі сенсеї, щоб скаржитися, що у нас забагато домашніх завдань, і я вдруге збільшив кількість домашніх завдань. (Нехай сплячий собака лежить.)

鳥肌

Torihada – гусячі удари.

Наприклад : 鳥肌が立つ

(torihada ga tatsu)

отримати гусячі удари

立つ鳥あとをにごさず

Tatsutori ato wo nigosazu – Птахи залишають місце чистим.

Означає коли ти покидаєш місце, приберись.

一石二鳥

Isseki nichou – Вбити двох птахів одним каменем.

かごの鳥

Kago no tori – Птах у клітці.

Означає когось хто у пастці або у неволі.

からすの行水

Karasu no gyouzui – Швидка ванна

からすの足跡

Karasu no ashiato – Буквально означає сліди ворон. Насправді означає наприклад зморшки навколо області очей.

(若い) つばめ / ツバメ

(wakai) tsubame – Молода ластівка.

Означає що це молодий коханець(хлопець).

掃き溜めに鶴

Nakidame ni tsuru – Журавель підмітає. Означає щось варте у пилюці.

鶴は千年、亀は万年

Tsuru wa sennen kame wa mannen – Журавлі живуть 1 000 років і черепахи живуть 10 000 років.

Картинки журавлів часто використовуються для щасливих випадків. Також складені журавель (= ogizuru) складені крани зроблені, коли ми хочемо для відновлення хворих або побажання миру.(Пов'язаний урок: я буду працювати (= Itawaru) У цьому уроці я покажу тобі, як зробити паперовий журавель.)

能ある鷹はつめを隠す

Nou aru taka wa tsume wo kakusu. – Жокер не ховає нігті. Означає, що мудреці зберігають свої таланти в резерві (справжня талановита людина не показує шоу).

鳶が鷹を産む

Tonbi ga taka wo umu – Чорний коршун розводив яструба.

Це справа звичайного батька, який виробляє старшу дитину.

鳶に油揚げをさらわれる

Tonbi ni abura(a)ge wo sarawareru – Смажити тофу, вихоплене чорним коршуном.

Мати щось цінне або піклуватися про вихоплення з-за очей.'я

Наприклад : どうしたの? 鳶に油揚げさらわれた様な顔をして。

(Doushitano? Tonbi ni abura(a)ge sarawareta you na kao wo shite.)

Що не так? Ви схоже на те, що "Чорний коршун викрав тофутвого друга !"

こうもりのような人

koumori no you na hito – Людина схожа на кажана.

Людина, яка намагається порадувати всіх.

すずめの涙

Suzume no namida – Сльози горобця.

Невелика сума грошей, корм для курятини.

Наприклад: これだけ働いてもすずめの涙ほどのお金しかもらえない。

(Koredake hataraitemo suzume no namida hodo no okane shika moraenai.)

Хоча я дуже важко працюю, я отримую лише невелику суму грошей.

鴨(カモ)になる

kamo ni naru – Стати качкою.

Бути легкою мішенню, щоб бути легко обманутий ~, щоб бути експлуатованим.

Наприклад : 彼女は悪徳業者のいいカモになっている。(Kanojo wa akutokugyousha no iikamo ni natteiru.)

Вона була легкою метою нечестивого дилера (її експлуатував несправедливий дилер

鴨がねぎ背負って来る

Kamo ga negi wo shotte kuru – качка несе зеленню цибулю на спині.

Означає, що позаду йде присоска, просто просячи розлучитися з його грошима.

鳩が豆鉄砲を食ったような顔

Hato ga mamedeprou wo kutta you na kao – Означає виглядати огидно.

虫の知らせ Mushi no shirase – Відчуття, передчуття

虫が好かない

Mushi ga sukanai – Хтось хто не подобається. Не пекреносити когось.

Наприклад: あの人はどうも虫が好かない

(Ano hito wa doumo mushi ga sukanai.)

Чомусь мені не подобається така особа (його / її).

(悪い) 虫がつく

(Warui) mushi ga tsuku – Заражатися комахами. Означає мати несприятливого коханця.

虫の息

Mushi no iki – Дихання комахи. Означає вмирати, слабко дихати.

虫の居所が悪い

Mushi no idokoro ga warui – Місце, де комахи погані. Означає бути в поганому настою.

Наприклад : 今日、マギーは虫の居所が悪そうだから近づかない方がいいよ

(Kyou Maggie wa mushi no idokoro ga warusou dakara chikazukanai hou ga iiyo.)

Ви повинні триматися подалі від Меггі сьогодні, тому що вона, здається, знаходиться в поганому настрої.

虫がよい / いい

Mushi ga yoi / ii – Комахи хороші.

Означає забирати занадто багато як належне, егоїстичне, нервово.

週休 3 日で高いお給料がもらえる仕事? そんな虫のいい話はないよ。

Shuukuu mikka de takai okyuuryou ga moraeru shigoto? Sonna mushi no iihanashi wa naiyo.

Добре сплачується три дні-вихідні-робота? Ти запитуєш забагато. (Неможливо знайти таку приємну роботу.)

虫がよすぎる

mushiga yosugiru – Комахи дуже хороші.

Означає просити забагато, скористатися перевагою занадто багато

Наприклад : お金が欲しいときだけ実家に帰るなんて虫がよすぎる。

Okane ga hoshii toki dake jikka ni kaeru nante mushiga yosugiru.

Це егоїзм, щоб ви відвідали будинок ваших батьків тільки тоді, коли вам потрібні гроші.

蓼食う虫も好き好き

Datekuu mushi mo sukizuki – Існує навіть комаха, яка любить харчуватися вузлом (що дуже гіркий.). Означає, що кожен має свій смак.

飛んで火にいる夏の虫

Tonde hi ni iru natsu no mushi – Як метелики на полум'я. Означає поспішати до своєї гибелі

虫も殺さぬ顔をして...

Mushi mo korosanu kao wo shite – Мати обличчя, яке не схоже на вбивство напередодні вбивства. Означає дуже невинний, навіть би не зашкодить мухи

Наприклад: 彼女は虫も殺さぬ顔をしてひどいことをする。

Kanojo wa mushi mo korosanu kao wo shite hidoi koto wo suru.

Вона виглядає невинною, але робить жахливі речі.

泣きっ面に蜂

Nakittsura ni hachi – Мати жало бджоли на заплаканому обличчі. Додайте образу до травми.

Означає посипати сіллю в чужу рану.

蜂の巣をつついたよう

Hachi no su wo tsutuita you – Здавалося, що тикав на стільник. Як божевільний.

Наприклад: 蜂の巣をつついたような騒ぎだ。

Hachi no su wo tsutuita you na sawagi da. – Бути кинутим у повну катастрофу / хаос.

働き蜂

Hatarakibachi – Робоча бджола. Людина яка завжди працює.

蛙の子は蛙

Kaeru no ko wa kaeru – Жабеня це дитя жаби. Означає як батько, як син.

井の中のかわず

Ino naka no kawazu – Жаба у колодязі.

Означає жабу в колодязі, яка не знає океану. Людину, яка не знає багато світу.

月とすっぽん

tsuki to suppon – Місяць і Типон

Означає бути різним різним днем та ніччю / за порівнянням.

雑魚

zako – Маленька риба, груба риба. Означає ніхто, не важливу людину, низьку за рангом.

Наприклад: 彼は私みたいな雑魚は相手にしてくれない。

Kare wa watashi mitai na zako wa aite ni shite kurenai. – Він ігнорує маленьку людину як я.

雑魚寝する

Zako ne suru – Погано спати

Означає що багато людей вичавлюють в одній кімнаті, щоб спати, сплять разом у суєті.

Наприклад: 今日、マギーのうちに泊まっていい?

Kyou Maggie no uchi ni tomatte ii? – Чи можу я сьогодні переночувати у Меггі?

いいよ。でもみんなも家に来るから雑魚寝だよ。

Iiyo, demo minna mo uchi ni kuru kara zakone dayo. – Звичайно. Ало всі сюди йдуть тому ми всі будемо давитися в одній кімнаті.

水を得た魚

Mizu wo eta sakana – Риба у воді. Означає бути в одному елементі, щоб відчувати себе щасливими і розслабленими, коли ви робите те, що ви дійсно любите робити.

Наприклад: 公園でマギーは水を得た魚のように走り回った。

Kouen de Maggie wa mizu wo eta sakana no you ni hashiri mawatta. – Це в стилі Меггі бігати навколо парку

金魚のふん

kingyo no fun – Золота рибка

Означає людину, яка слідує за когось скрізь, куди вони їдуть, чи що вони роблять.

あいつは部長の行くところならどこでも金魚のふんみたいについて行く。

Aitsu wa buchou no iku tokoro nara dokodemo kingyo no fun mitai ni tsuite iku. – Він (цей хлопець) слід скрізь, де знаходиться менеджер відділу.

まな板の(上の) 鯉

Manaita no(ue no) koi – Карп на різальній дошці.

Означає бути в ситуації, коли ви не можете втекти або бути в такому становищі, де ви нічого не можете мати / Моя доля запечатана / Мої руки прив'язані.

Наприклад: もう「まな板の鯉」状態だ

Mou “manaita no koi” jyoutai da. – Мої руки прив'язані / Я на місці, де я не можу мати нічого про це.

Аналізуючи наведені паремії можна зробити висновок, що особливість перекладу фразеологізмів полягає у своєрідності інтерпретації тексту. Нерідко фразеологічні одиниці вважають неперекладними. Як бачимо, вищенаведені зооніми мають не лише дослівний переклад, а й описовий, обертональний і частково лексичний та граматичний. Таким чином, певні риси, якими наділені тварини в японській і українській мовах, збігаються, та все ж є і відмінності. Вони змотивовані національними стереотипними уявленнями про ту чи іншу тварину.

Найважливіші компоненти – з точки зору добору відповідності в мові оригіналу такі:

- 1) переносний, або образний компонент значення фразеологізму;
- 2) прямий, або наочний компонент значення фразеологізму, що становить основу образу;
- 3) емоційний компонент значення фразеологізму;
- 4) стилістичний компонент значення фразеологізму;
- 5) національно-етнічний компонент значення фразеологізму.

Варто пам'ятати, що основним завданням перекладача японських паремій є збереження смислового, експресивного та функціонально-стилістичного

змісту, що передається відповідним стійким словосполученням в контексті оригіналу.

Висновки до розділу 3

Прислів'я в усі віки та у всіх народів були й залишаються не тільки прикрасою мови, крилатими словами і влучним афоризмами, а й достовірним свідченням способу організації менталітету. Особливий ступінь узагальнення та концентрації думки, її специфічний алгоритм – ось лише деякі ознаки прислів'їв (приказок), що завжди є повчальними за характером висновками. У підтекстах їхньої очевидної суті прихована колосальна робота думки багатьох поколінь людей, що століттями накопичували емпіричний досвід спостереження за різноманітними життєвими ситуаціями. Прислів'я, або паремії, є джерелами життєвої мудрості, що формують моральні, етичні та поведінкові стереотипи людей, разом з тим висвітлюючи тіньові сторони буття, надаючи йому теплоти і яскравості. Безперечно, повсякденна мова завдяки прислів'ям стає емоційно збагаченою. Прислів'я і приказки – поезія мудрості, безцінні перлини вищої життєвої правди, що є складовою частиною культур народів Сходу і Заходу.

До чинників, що ускладнюють розуміння японської фразеології можна віднести, по-перше, сам характер фразеологізмів як особливих словосполучень, зміст яких не є очевидним, тобто не вмотивований значенням окремих компонентів, що входять до їхнього складу. Сюди ж належить чинник складності графічної форми і семантики, зумовлений характером ієрогліфічних знаків, за допомогою яких відбувається письмова актуалізація японської фразеології. По-друге, складність розуміння японської фразеології зумовлена специфікою культурних, історичних та соціальних реалій, що є в основі їх смислової структури. По-третє, відсутні вичерпні дослідження як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного плану, котрі присвячені питанням їх етимології, граматичної структури, частотності вживання, аналізу соціально-

історичних умов формування, розвитку тощо. Японське мовознавство не розглядає фразеологію як окрему лінгвістичну дисципліну, що, мабуть, пояснює факт відсутності в сучасній японській мові уніфікованого терміну “фразеологія”. Загалом спектр термінів, що віддзеркалюють поняття фразеологічної одиниці, є досить широким, котовадза (諺, ことわざ, прислів'я; приказка; афоризм), іінаравасі (言い習わし, фразеологізм; сталий вислів), канйоку (慣用句, ідіома; ідіоматичний вислів), кодзі-сейго (故事・成語, сталий вислів; ідіома), йодзідзюкуго (四字熟語, фразеологічні запозичення з давньокитайської мови, що складаються з 4-х ієрогліфів) тощо.

Здійснивши спробу класифікації прислів'їв, ми обрали тематичний принцип, спираючись на приналежність ключових зооморфних образів-символів до різних категорій фауни, таким чином виокремивши такі групи прислів'їв:

- із зоосемами-тваринами;
- із зоосемами-комахами;
- із зоосемами-птахами;
- із зоосемами-рептиліями;
- із зоосемами-рибами.

Найчисленнішу групу складають прислів'я із зоосемами-тваринами – 32 зразки. Найуживанішими у цій групі є образи тигра, борсука, лисиці, собаки і мавпи. До наступної за чисельністю групи належать прислів'я із зоосемами-рептиліями, куди ми занесли і прислів'я з образом дракона. Ця група нараховує 12 зразків. У цій групі найширше представлені образи змії, жаби і черепахи. При тому, образ змії має переважно негативну семантику на противагу позитивній образу дракона. Третю групу за чисельністю складають прислів'я, у яких фігурують образи птахів – 7 зразків. Цікавим є той факт, що переважно фігурують не назви певних представників птаства, а саме слово «птах».

Наступна за частотністю – група із зоосемами комах. Таких зразків ми нарахували 6. З-посеред образів-символів – переважно «бджола» і «муха». На відміну від української традиції, бджола не ідеалізується: Nakitsura ni hachi. 泣き面に蜂。 – букв. Заплакане лице і бджоли жалять. Семантика образу мухи – негативна, як і в українських варіантах: Atama no ue no hae o oe. 頭の上の蠅を追え。 – Зганяй мух зі своєї голови.

Зробивши аналіз японських паронімів можемо сказати, що при зіставленні японської і української мов можуть зустрічатися як подібні, так і діаметрально протилежні оцінки зооніма-компаратива.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Отже, паремійний фонд будь-якої мови – це надзвичайно важливий лінгвістичний спадок, у якому відображаються найбільш характерні національні риси різних народів, їхні традиції і звичаї, особливості матеріальної і духовної культури.

Велика кількість усталених порівнянь і паремій з компонентом - зоонімів в японській мові, як засіб позитивної чи негативної номінації людини свідчить про те, що анімалістична оцінка посідає важливе місце в житті етносу, а також про те, що такій оцінці підлягають різні аспекти як характеру, так і діяльності людини.

Роль тварин у житті людини завжди була досить значною, особливо на ранніх стадіях розвитку людства, коли люди і тварини співіснували в природі. Зоохарактеристики людини, які виникали на основі образної уяви про тварин найбільш яскраво відображають національну самобутність мови. Значення зоонімів, які використовуються у мові, дуже широке, спрямоване на алегоричну характеристику людини, частіше всього метафоричну, стилістично підкреслену, наділену виразними експресивними семантико-стилістичними відтінками з елементами образності.

Включення зоонімів до складу фразеології свідчить про значущість тварин у загальній інтерпретаційній картині світу, що визначається традиційною моделлю переносу якостей тварин на людину і навпаки. Зооніми легко переходять у розряд слів-символів, відображають уявлення людей про різних тварин. Фразеологічні одиниці з компонентами-зоонімами становлять цікавий матеріал, який дає нам можливість простежити, яким чином ці компоненти впливають на формування національно-культурної семантики.

Зоосемізм – назви та символіка тварин у переносному значенні, що характеризують людину та її контакти з фауною . У деяких дослідженнях

поняття «зоонім», «зооморфний» та «зоосемізм» тотожні. Однак це не зовсім так, бо «зоонім» використовується для позначення власних назв виду, вікостатевої групи або й окремої особини (клички) тварин, а «зооморфний» для зображення богів у вигляді тварин [там же]. Дослідження зоосемізмів з точки зору їх ролі в розкритті образно-номінативної природи мови є актуальною в сучасному мовознавстві, адже зоосемія номінативної системи будь-якої мови є однією з її характерних рис. Важливість тваринного світу для людини, тісний їх зв'язок, і те, що людина здавна проводила аналогії між собою і тваринами, знайшли своє послідовне відображення в мові.

Більшість фразеологізмів із компонентом-зоонімом еквівалентні. Цей факт пояснюється тим, що у представників різних культур збігається уявне відображення дійсності. Однак мовна картка світу у представників різних народів усе ж відрізняється, тому багато фразеологічних одиниць із компонентом-зоонімом мають безеквівалентні значення, які є зрозумілими тільки для носіїв певної культури.

Японські зоосеми дуже різноманітні за своїм змістом і охоплюють всі сторони життя японського народу. Тварини є носіями певних якостей, і семантичні зміни ведуть до перенесення імен та розвитку вторинних значень. Зооморфізми в японській мові – це одна з універсальних тенденцій метафоризації, в результаті якої здійснюється перенесення найменувань тварин для позначення людей. Так, яструб в японській фразеології уособлює силу і мудрість тощо: У японській культурі за допомогою зоосем засуджуються або заохочуються ті ж якості, що і в інших культурах, хоча набір якостей, з якими асоціюється певний зоон, різний у різних мовах. У проведеному дослідженні розглянуто деякі характеристики мовної картини світу, фразеологізми з компонентом-зоосемою. На рівні значень прислів'їв відбивається знання стереотипів поведінки індивіда в суспільстві, норм моралі, життєвих істин і типових життєвих ситуацій. На рівні внутрішніх форм фразеологізмів закріплюється знання про конкретні умови вияву цих життєвих істин, пов'язаних із побутом, повсякденним життям, з безпосередньо

спостережуваним людиною світом. У фразеологізмах, прислів'ях і приказках, крім когнітивних, можуть бути представлені культурні, соціальні, географічні характеристики соціуму.

Японська культура є однією з найбагатших на планеті. З причини довгої ізоляваності Японії від решти світу, через свої географічні та політичні особливості, її культура і донині залишається загадковою та незбагненою.

Прагнення знаходити красу в кожній речі і схилитися перед цією красою – ось одне з особливих рис японського національного характеру. Гармонія з природою, витончена простота, природність, стриманість, витончений смак – сьогодні, як і багато століть тому, є основними особливостями філософії японців. Багатовікова мудрість та досвід поколінь японського народу укладені у великій кількості прислів'їв та приказок.

Система образної мови японських паремій є надзвичайно символічною і відображує в повній мірі ментальність синоцентричної культури далекосхідного ареалу. У ній втілені ті особисті риси, що притаманні Сходу як носію духовних цінностей.

Отже, в ході нашого дослідження можна дійти таких висновків, що оволодіння японською мовою не може бути завершене без вивчення такого компоненту мовознавства, як фразеологія у широкому розумінні та у вузькому, як паремії. А так як тварини мають велике значення у житті людини, тож прислів'я та приказки з використанням назв тварин є невід'ємними лексичними одиницями у мові, що становлять органічну частину його духовної культури. Хто хоче ближче пізнати Японію і її народ, той не може пройти повз її прислів'я і приказки. Значна частина їх постійно знаходиться в побуті, ними широко користуються.

PE3IOME (要約)

クリノソフ ビタリ: 「日本の諺や言葉に動物園を使う」

この記事では、日本の諺や言葉にゾロニズムを使用しています。我々は科学的材料を分析した。私は日本語の綴りと言葉のいくつかの辞書を読んだ。

トピックはリンクされています。日本のカルティロフの不可欠な部分は、諺や諺です。彼らはその国の文化を示しています。彼らは新しい言葉を発明する。これらの言葉は広がり、彼らの文化の不可欠な部分になります。そういうわけで、日本の諺は、日本人の現代的思考の反映を示しているのです。

ヒトの性質を示すためにゾノニズムを使用することは、研究にとって興味深い話題です。

この記事 - 日本の言葉でのシオンの使用の特殊性を研究する。その特定の瞬間に人々が使用する諺を分析します。

キーワード: 諺、諺、語句、ズーニム

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко В. М. Структурно-семантичні особливості фразеологічних одиниць з анімалістичним компонентом // Література та культура Полісся. – Ніжин, 2007. – Вип. 36 – С. 5.
2. Є. М. Етнокультурні особливості зооморфізм в російській, українській та англійській мовах // Вісник МСУ, 2001. - Т. 4. - № 6. - С. 49 – 52.
3. Гутман Е. А., Черемисина М. И. Образные значения зоонимов в словарях / Е. А. Гутман, М. И. Черемисина // Актуальные проблемы лексикологии и словообразования. – Новосибирск, 1976. – Выпуск 5. – С. 21–41.
4. Даль В.И. Пословицы русского народа. Москва, 1997. Маевский Е.В. Графическая стилистика японского языка. Москва, 2000. Мудрість народна: Українські прислів'я та приказки. Київ, 1959.
5. Дунаєвська Л.Ф. М.Номис – видавець українських прислів'їв та приказок // Література. Фольклор. Проблеми поетики. / Збірник наукових праць. –Випуск 17. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2003. – С. 3 – 10.
6. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти дослідження / В. В. Жайворонок // Мовознавство. — 2001. — № 5.
7. Кандзаки Норитакэ. Кайун. Энги ёмихон (Поворот к лучшему. Книга о благопожелательных символах). — Токио, 2000.
8. Коваль А.П. Особливості мови і стилю засобів масової інформації / Коваль А.П., Солганик Г.Я., Пинчук А.Ф. – К: Вид-во КДУ, 1983. – 152 с.
9. Кодзики. Записи о деяниях древности. Свиток 1. Пер. Е. М. Пинус. — С-Пб., 2000.
10. Конрад Н. И. Очерк истории культуры средневековой Японии / Н. И. Конрад. – М. : Искусство, 1980.
11. А. В. Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – М.: Рус. яз., 1984. – 945 с.

12. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / А. В. Кунин. – 3-е изд., перераб. – М., Дубна: Высш. шк. ; Изд. Центр «Феникс», 1996. – 381 с.
13. Кунин А. В. О переводе английских фразеологизмов в англо-русском фразеологическом словаре. [Текст] : / А. В. Кунин // Тетради переводчика. 1964. –№ 2. –С. 17-23 с.
14. Кунин А. В. Шляхи утворення фразеологічних одиниць // Іноземні мови в школі. – 1971. - № 1. – С. 15 – 18
15. Лабащук О. Українська примовка: структура, побутування, функції. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 156 с.
16. Левинский В., Смирнов И. Словарь латинских слов и выражений. Москва, 2003.
17. Михельсон М.И. Толковый словарь иностранных слов, пословиц и поговорок. – М.: Транзиткнига, 2006. – 1120 с.
18. Молчанова А. Н. О соотношении внешних и внутренних факторов, влияющих на процесс вторичной образной номинации: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10. 02. 19 «Теория языка»/ А. Н. Молчанова. – М., 1981. – 275 с.
19. Мудрість народна: Українські прислів'я і приказки. – К., 1959. – 110 с.
20. Нихон дайхякка дзэнсё (Большой японский энциклопедический словарь). Encyclopedica Japonica. — Токио, 1994.
21. Нихон миндзоку дайdzитэн (Большой японский этнографический словарь) в 2-х тт. — Токио, 2000.
22. Олійник І.С., Сидоренко М.М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник. – К., 1971. – 351 с.
23. Пазяк М.М. Українські прислів'я та приказки. Проблеми пареміології та пареміографії. – К., 1984. – 205 с.
24. Петрова Н. Д. Фразеотематическое поле зоосемизмов в современном английском языке. Дисс. канд. филол. наук. – К, 1983. – 21 с.

25. Пермяков Г. Л. Пословицы и поговорки народов Востока / Г. Л. Пермяков. — Москва, 2001.
26. Пермяков Г.Л. Пословицы и поговорки народов Востока: Систематизированное собрание изречений двухсот народов / Е.М. Мелетинский (науч. ред.), Г.Л. Капчиц (науч. ред.). — М., 2001. — 624 с.
27. Пирогов В. Л. ISSN 2078-5534. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2011. Випуск 54 с. 358-366
28. Пирогов В. Л. Логіко-семіотична та предметно-образна категоризація паремійних номінативних одиниць / В. Л. Пирогов // Вісн. Київ. лінгвіст. ун-ту. — Київ, 2002. — Т. 5, № 2. — (Серія: Філологія).
29. Пирогов В. Л. Система ментальних стереотипів, відображена в японських прислів'ях і приказках / В. Л. Пирогов // Східний світ. — К., 2007. — № 3 — С. 72–79.
30. Пирогов В. Л. Философия парадигмы поэтической речи (по мотивам японской лирики VII–XVIII ст.) / В. Л. Пирогов // Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО Київ. держ. лінгвіст. ун-ту. — К., 2000. — Вип. 2. — С. 209–212. — (Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія).
31. Пирогов В.Л. Етнолінгвістичні паралелі у різносистемних мовах // Східний Світ, № 1, 2000.
32. Пирогов В.Л. Мудрость Востока и Запада – экософские и лингвистические основания (подход к сравнительному исследованию устойчивых фразеологизмов) // Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО Київ. держ. лінгвіст. ун-ту. Сер.: Філологія. Педагогіка. Психологія. Київ, 2001.
33. Пирогов В.Л. Символічні архетипи як основоположні властивості паремійних одиниць // Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО Київ. держ. лінгвіст. ун-ту. Сер.: Філологія. Педагогіка. Психологія. Київ, 2002.
34. Питання семантики фразеологічних одиниць. - Новгород, 1971. - 350 с.
35. Попов П.М. Прислів'я і приказки / Українська народна поетична творчість У 2 кн. — К., 1958. — Кн. 1. — С. 331- 332.

36. Потебня А. А. Теоретическая поэтика. – М.: Высшая школа, 1990. – 344 с.
37. Руснак В. І. Зоосемічні фразеологічні одиниці як носії національно маркованої вторинної номінації. / Наукові записки Національного університету «Острозька академія» / Збірник наукових праць / Серія «Філологічна» – Випуск 19. – Острог – 2011. – С. 329 – 336.
38. Селиванова Е. А. Фразеосистема языка как "осадочный" дискурс: параметры самоорганизации // Национально-культурный компонент в тексте и языке : материалы докладов 3 Международной науч. конф.: В 3-х ч. – Ч. 2. – Минск, 2005;
39. Словник японських прислів'їв і приказок з відповідниками шістьма мовами / Авторупорядник, вступна стаття В. Л. Пирогов. – Харків : Торсінг-плюс, 2009. – 272 с.
40. Софронов М. В. Китайский язык и китайское общество / М. В. Софронов. – М. : Наука, 1979.
41. Садокова А. Р. Символика окуня-тай в японских народных приметах и пословицах [Текст] // Филология и лингвистика в современном мире: материалы I Междунар. науч. конф. (г. Москва, июнь 2017 г.). — М.: Буки-Веди, 2017. — С. 12-15.
42. Сыромятников Н. А. Древнеяпонский язык / Н. А. Сыромятников. – М. : Наука, 1972.
43. Сыромятников Н. А. Классический японский язык / Н. А. Сыромятников. – М. : Наука, 1983.
44. СЯППФ – Словник японських прислів'їв, приказок і фразеологізмів (成語休 故事ことわざ慣用句、旺文社、東京). Токио, 2000.
45. Тайлор Э.Б. Первобытная культура. Москва, 1989
46. Токита Масамидзу. Иванами котовадза дзитэн (Словарь пословиц и поговорок, выпущенный издательством «Иванами»). — Токио, 2000.

59. Японська література: Хрестоматія. Том I (VII-XIII ст.) / Упорядники: Бондаренко І.П., Осадча Ю.В. – Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 562 с. [с.48-52]
60. , C. 1996. Idioms and Idiomaticity. Oxford: Oxford University Press.
61. 三省堂故事ことわざ・慣用句辞典 / 三省堂編修所 / 編 / 出版社
名: 三省堂 / 版年: 1999年7月
62. 国語慣用句大辞典。東京: 東京堂、1977.
63. ことわざの泉。東京: 北星堂書店、1985.
64. 日米慣用句表現辞典。東京: 小学館、1997.
65. 日英故事ことわざ辞典。東京: 北星堂、2000.
66. 成語林故事ことわざ慣用句 [中型版]。東京: 旺文社、2000.
67. 美しい日本語の辞典。東京: 小学館、2006.
68. 広辞苑。東京: 岩波書店、2008.
69. 中英佛教辞典 (A Chinese-English Dictionary of Buddhist Terms)、北京: 外文出版、2005.
70. 標準辞。標準ことわざ慣用句辞典、- 東京: 新装版、2003.
71. 成語。成語林故事ことわざ慣用句 [中型版]、- 東京: 旺文社、2000.
72. 日英辞。日英故事ことわざ辞典。- 東京: 北星堂、2000.
73. 成語林。成語林故事ことわざ慣用句 [中型版]。- 東京: 旺文社、2000.